

Kääntäjä

ÖVERSÄTTAREN

Kouluttautuminen kannattaa, tietää pohjoismaisten kielten tulkki ja kääntäjä Tiina Gustafsson

- Mitä kääntäjän pitäisi tietää uudesta tekijänoikeuslaista?
- 70-vuotias FIT on kieliammattilaisten globaali edunvalvoja

Enemmän kysymyksiä kuin vastauksia

Sirpa Alkunen

Loppukeväästä osallistuin joko läsnä tai etänä useampaan kansainväliseen tilaisuuteen, joissa pohdittiin tekoälyä kääntämisen ja tulkkauksen kannalta. Tekoäly kehittyy niin kohisten, että ajan tasalla on vaikea pysyä, ja kesän aikana päässäni muhineet pohdinnat voivat jo pian olla auttamattoman vanhanaikaisia.

Tekoälyn kouluttaminen on ainakin kaltaiselleni it-maallikolle melkoinen mysteeri. Perinteisessä ihmisälän koulutuksessa käytetään aineistoja, joista maksetaan yleensä joku korvaus oppimateriaalin tuottajalle. Miten tekoälyn koulutuksessa käytetyt aineistot valikoidaan ja otetaanko silloin huomioon tekijänoikeudet?

Voiko yksittäinen tekijä estää sen, että hänen tuottamiaan tekstejä, esimerkiksi käännöksiä, käytetään tekoälyn kouluttamisessa ilman mielenlaista korvausta?

Tietyissä rajatuissa asiatakstiyhteyksissä konekäännökset ilmeisesti toimivat kohtuullisen hyvänä työkaluna, mutta ihmisen tarkistamatta tekstejä ei tulisi ottaa käyttöön, jos vakavat virheet halutaan välttää. Kuinka usein tekoälyn kääntämän tekstin muokkaaminen on kuitenkin työläämpää kuin tekstin kääntäminen kokonaan ihmisvoimin? Tekoälyä yritetään paikoin soveltaa myös kaunokirjallisuuden kääntämiseen. Kieltävätkö kirjailijat jatkossa kustannussopimuksessaan teoksensa kääntämisen pelkän tekoälyn voimin?

Entä sitten tavallisen lukijan ja kirjallisuuden harrastajan näkökulma? Kuinka kiinnostavaa on lukea teosta, jonka takana ei ole ihmisen ajatuksia ja kokemuksia? Luetaanko ja kuunnellaanko kohta haastatteluja, joissa tekoäly kuvailee luomisprosessiaan? ”Seuraavaksi kirjajessuilla tekoäly kertoo, mitä vaikeuksia se kohtasi kääntäessään kirjailijan N. N. teosta 80 kielelle.”

Tai entä jos alkutekstikin on koneen tuottama? Ymmärtääkö kone konetta paremmin kuin ihmistä, vai syntyykö vain ylivertaista sotkua?

Pohdintani todennäköisesti aiheuttavat nauruntyrskähdyksiä tulevaisuuden kääntäjäpolvissa, jos ne löytävät kirjoitukseni arkistojen uumenista. ”Mitä ne tekijänoikeudet oikein olivat?” he saattavat kysyä. Yrittäkäämme pitää osaltamme huolta vähintäänkin siitä, ettei tekijän asema jää täysin tekoälyjyrän alle.

Tämän tekstin kirjoitti ihminen, ei kone.

Kirjoittaja on Suomen kääntäjien ja tulkkiin liiton puheenjohtaja.
puheenjohtaja@sktl.fi

Fler frågor än svar

Sirpa Alkunen

På senvären deltog jag både på plats och på distans i flera internationella evenemang om artificiell intelligens inom översättning och tolkning. Artificiell intelligens utvecklas så snabbt att det är svårt att hinna med, och de tankar som mognat i mitt huvud under sommaren kan redan vara ohjälpligt föråldrade.

Hur man lär upp artificiell intelligens är åtminstone med mina it-kunskaper ett stort mysterium. Vid traditionell undervisning av mänsklig intelligens används material, för vilket det i allmänhet betalas en ersättning till den som producerat inlärningsmaterialet. Hur väljer man ut de material som används när man lär upp artificiell intelligens och beaktar man då upphovsrätten? Kan en enskild författare förhindra att man använder hans texter,

till exempel översättningar, för att lära upp artificiell intelligens om det inte betalas någon som helst ersättning för det?

Inom vissa begränsade kontexter fungerar maskinöversättningar tydligen som ett tämligen bra verktyg, men texter som inte har granskats av en människa borde inte tas i bruk om man vill undvika allvarliga fel. Men hur ofta är det mer arbetskrävande att redigera en maskinöversatt text än att själv översätta texten från början till slut? Man har även försökt använda artificiell intelligens i översättningen av skönlitteratur. Kommer författarna i sina förlagsavtal framöver att förbjuda att deras verk översätts endast med hjälp av artificiell intelligens?

Och hur beaktas vanliga läsare och de som läser litteratur som hobby? Hur intressant är det att läsa ett verk som inte återger en människas tankar och erfarenheter? Kommer vi snart att få läsa och höra intervjuer där artificiell intelligens beskriver hur den kom till? Följande presentation på bokmässan hålls av artificiell intelligens, som berättar om vilka svårigheter den påträffade vid översättningen av författaren NN:s verk till 80 olika språk.”

Eller kanske ursprungstexten har producerats av en maskin? Förstår sig maskinen bättre på maskinen än på människan, eller blir det bara ett makalöst kaos?

Mina funderingar kommer sannolikt att orsaka skrattsalvor bland kommande översättargenerationer, om de hittar den här texten i ett gammalt arkiv. ”Vad var upphovsrätt egentligen?” kanske de frågar sig. Vi måste alltså minst se till att upphovsmannens ställning inte blir helt överkörd av artificiell intelligens.

Den här texten har både skrivits och översatts av en människa och inte av en maskin.

Skribenten är ordförande för Finlands översättar- och tolkförbund.
puheenjohtaja@sktl.fi
Översättning: Tina Matala-aho

ISSN 0356-4649

Julkaisija:

Suomen kääntäjien ja tulkkiin liitto –
Finlands översättar- och tolkförbund ry

Päätoimittaja:

Sirpa Alkunen
sirpa.alkunen@sktl.fi

Toimitussihteeri:

Maarit Laitinen
maarit.laitinen@sktl.fi

Taitto:

Risto Mikander / Mediasepät Studio

Ulkoasu:

More Business Services Oy,
www.morebiz24.com

Painopaikka:

Lehtisepät Oy, Lahti

Painos: 2 700 kpl
Ilmestyy 4 kertaa vuodessa.

Toimituskunta:

Juha Eskelinen, Jenni Kavén, Silke Matinniemi,
Hanna Pippuri, Kate Sotejeff-Wilson ja
Aino Suoranta

www.sktl.fi/kaantaja-oversattaren

Tilaukset:

tiedotus@sktl.fi

Ilmoitushinnat:

www.sktl.fi/kaantaja-oversattaren/mediatiedot

Tilaushintaa 2023

Muille kuin SKTL:n jäsenille:
55 euroa (kotimaa), 65 euroa (ulkomaat)

Kannen kuva:

Tulkit Tiina Gustafsson (oik.) ja Vappu
Vähälummukka työn touhussa Pohjoismaiden
neuvoston istunnossa.
© Magnus Fröderberg / norden.org

Kirjoittajan omalla nimellä julkaistuista
kirjoituksista vastaa kirjoittaja.

Ilmoitusten sisällöstä vastaa ilmoittaja.

Kuvat © SKTL, jos ei toisin mainittu.

**Merkkaa kalenteriin!
Koulutukset auktorisoiduille
ja lääketieteen kääntäjille
järjestetään jälleen
joulukuussa 2023 ja
helmikuussa 2024.**

Auktorisoitujen kääntäjien koulutus järjestetään keskiviikkona 13.12. Helsingissä ja verkossa. Koulutus järjestetään yhteistyössä Kieliasiantuntijat ry:n ja Opetushallituksen yhteydessä toimivan Auktorisoitujen kääntäjien tutkintolautakunnan kanssa. Luvassa tuttuun tapaan auktorisoidun kääntämisen ajankohtaisia aiheita!

Lääketieteen kääntäjien koulutus järjestetään pe–la 2.–3.2. Turussa ja verkossa. Seminaarin teema on "Pintaa syvemmälle", ja koulutuksen aikana pääsemme tutustumaan mm. oikeuslääketieteen, psykiatrian ja lääketieteellisen latinan aiheisiin.

Seuraathan tiedotustamme syksyn mittaan!

Tässä numerossa mm.:

- s. 3 Ajankohtaista
- s. 4 70-vuotias FIT – kieliammattilaisten globaali edunvalvoja
- s. 7 Korkeakouluharjoittelija esittäytyy
- s. 9 Uuden tekijänoikeuslain vaikutukset kääntäjän oikeuksiin
- s. 12 Pro gradu -tutkielma kääntäjien tietoteknisistä taidoista ja jälkieditoinnista
- s. 14 Liitto etsii uutta puheenjohtajaa
- s. 16 Tiedon helmi -palkittu Yves Gambier
- s. 18 Polttopisteessä pohjoismaisten kielten tulkki ja kääntäjä Tiina Gustafsson
- s. 22 Uudet jäsenet
- s. 23 SKTL:n vaitöskirjapalkinnon saanut Mary Nurminen
- s. 24 Osallistava kielenkäyttö on yhteiskunnallisen osallisuuden perusta
- s. 27 Kopiosto-valtakirja on päivitetty
- s. 28 Souleymane Bachir Diagne: kääntämisen humanisti
- s. 30 Kopiosto-apurahat haettavissa 4.–19.9.2023
- s. 31 11 kysymystä tulkille: Anitta Malmberg

Suomen kääntäjien ja tulkkien liitto (SKTL) on vuonna 1955 perustettu kääntäjien ja tulkkien aatteellinen etujärjestö. Liiton tavoitteena on mm. edistää laatua ja ammattimaisuutta kääntämisen ja tulkkauksen alalla.

Suomen kääntäjien ja tulkkien liitto
Hietaniemenkatu 2, 4. kerros, 00100 Helsinki.
www.skttl.fi

TULEVAT TAPAHTUMAT

**Kansainvälisen
kääntäjienpäivän
seminaari
Tampereella ja
verkossa 22.9.**

**Infotilaisuus
mentoroinnita
kiinnostuneille
Helsingissä 28.9.**

**Turun kirjamesut
Turun
messukeskuksessa
29.9.–1.10.**

**Suomalais-
ruotsalainen
kääntäjäseminaari
Hämeenlinnassa
5.–6.10.**

**Helsingin
kirjamesut
Messukeskuksessa
26.–29.10.**

**SKTL:n
sääntömääräinen
syyskokous
Helsingissä 25.11.**

**Liiton pikkujoulut
Helsingissä 25.11.**

**Tampereen
kirjamesut
Tampere-talossa
2.–3.12.**

Kääntäjä 4/2023

**Seuraava lehti
ilmestyy 8.11.
Aineistopäivä on 6.10.**

70-vuotias FIT – kieliammattilaisten globaali edunvalvoja

International Federation of Translators, FIT, on kääntäjien, tulkkien ja terminologioiden yhdistysten kansainvälinen katto-organisaatio. Organisaatio on perustettu turvaamaan kieliammattilaisten asemaa ja se viettää tänä vuonna 70-vuotisjuhlaa.

Maailmanlaajuisen FIT Munduksen jäseniä ovat alan järjestöt eri puolilla maailmaa. Eri maanosat ovat vielä hyvin eri tavoin edustettuina. Esimerkiksi tämän vuoden heinäkuussa perustettu FIT Afrikka on vielä varsin pieni, sillä afrikkalaisia FITin jäsenjärjestöjä on vain kuusi. Sen vuoksi FIT tekeekin jatkuvasti työtä, jotta syntyisi uusia kansallisia järjestöjä tai jo olemassa olevat järjestöt liittyisivät mukaan, ja sitä kautta pystyttäisiin parantamaan käännösalan työntekijöiden asemaa maailmassa. Tähän FIT pyrkii myös mm. erilaisten suositusten ja kannanottojen sekä köyhimpien järjestöjen taloudellisen tukemisen avulla. FIT osallistuu myös keskusteluun alan koulutuksesta, tukee sen kehittämistä ja tekee yhteistyötä siitä vastaavien tahojen kanssa. FITiin voi liittyä myös esim. yliopistojen Associate Memberin roolissa.

FIT julkaisee kahta sähköistä lehteä. *Babel* on kansainvälinen tutkimusjulkaisu, joka on luettavissa yliopistokirjastoissa, ja *Translatio*-lehdessä (en.fit-ift.org/translatio) FITin jäsenjärjestöt kertovat kuulumisiaan ja FIT omiaan, mutta koska lehti ilmestyy vain neljä kertaa vuodessa, sen lisäksi kannattaa seurata myös FITiä sosiaalisessa mediassa, esimerkiksi X:ssä (entinen Twitter), Facebookissa ja LinkedInissä. Mikäli haluat tietoa myös FITin aluekeskusten tapahtumista, täytyy niitä seurata erikseen. Tieto kulkee pitkälti myös jäsenorganisaatioiden kautta.

FITin hallinto ja toimielimet

FITin korkein hallinnollinen elin on kolmen vuoden välein kokoontuva sääntömääräinen jäsenkokous (Statutory Congress). Se valitsee 17-jäsenisen hallituksen (Council), joka puolestaan valitsee johtoryhmän (Executive Committee), johon kuuluvat FITin presidentti, pääsihteeri, kolme varapresidenttiä sekä rahastonhoitaja. Hallitus toimii jäsenkokousten välillä korkeimpana päättävänä elimenä, kun taas johtokunta on sen valmisteleva elin. FITin hallitukseen valittiin

viime vuoden yleiskokouksessa SKTL:n jäsen, **Tiina Tuominen**, joka toimii määräaikaisena tutkimusjohtajana Turun yliopistossa.

”FITin hallituksen jäsenet eivät edusta omia liittojaan, mutta toki, kun hallitukseen valitaan uusia jäseniä, pyritään siihen, että maantieteellinen kattavuus olisi mahdollisimman laajaa. Tällä kertaa seurasin tehtävässä **Pia von Essenä**, mutta se ei tosiaan tarkoita, että hallituksessa aina olisi joku Suomesta. Jäsenkokouksessa sen sijaan on jokaisella jäsenjärjestöllä virallinen edustaja, joka usein on joko liiton puheenjohtaja tai joku muu luotettava liiton hallituksen valtuuttama henkilö. Esimerkiksi viime vuonna Kuubassa SKTL:n edustajana oli puheenjohtaja **Sirpa Alkunen**”, Tuominen kertoo.

Hallituskaudella 2022–2025 FITin presidenttinä toimii **Alison Rodriguez**. Presidentti on järjestön keulakuva ja pitää aktiivisesti yhteyttä jäsenjärjestöihin, FITin eri osiin ja yhteistyökumppaneihin ja osallistuu siinä roolissa usein erilaisiin tapahtumiin eri puolilla maailmaa. Hän myös allekirjoittaa julkilausumat ja kirjelmät, joita FIT laatii yhdessä yhteistyökumppaneidensa kanssa osallistuessaan alan kehittämistä ja alan ammattilaisten oikeuksien puolustamista koskevaan keskusteluun. Lisäksi presidentillä on paljon kommunikaatiovastuita. Pääsihteeri, tällä hetkellä **Alexandra Jantscher**, vastaa hallinnollisista ja käytännön tehtävistä ja tekee läheistä yhteistyötä presidentin ja osa-aikaisen sihteerin kanssa, joka on FITin ainoa palkallinen työntekijä.

Tiina Tuominen

Hallituksen alaisena toimii lukuisia pysyviä toimikuntia (Standing Committee) sekä tällä hetkellä yksi tilapäinen tutkimukseen keskittynyt työryhmä (Task Force). Työryhmät mm. selvittävät mahdollisia koulutustarpeita tai yhteistyömahdollisuuksia ja tuovat hallituksen käsittelyyn epäkohtia, joihin FITin olisi hyvä ottaa kantaa. Työryhmät myös

edistävät käännös- ja tulkkausalaan liittyviä kehittämisasiideoita. Tilapäisiä työryhmiä voidaan perustaa tarpeen vaatiessa, ja ne toimivat tarvittavan ajan. Toimikunnissa on paljon hallituksen jäseniä, mutta kuka tahansa FITin jäsenjärjestön jäsen voi hakeutua toimikuntatyöhön oman osaamisensa ja mielenkiintonsa mukaan aina hallituskauden alussa. Eri toimikuntiin voi perehtyä FITin verkkosivuilla.

Sirpa Alkunen

Kaikki edellä mainitut toimielinten jäsenet tekevät työtään korvauksetta, vain matkakulut virallisiin kokouksiin korvataan.

FITin alueelliset toimintakeskukset (Regional Center) ovat kukin oman maanosansa toimijoita, ja niillä on omat hallinnolliset elimensä ja sääntömääräiset vuosikokouksensa, vaikka ne raportoivatkin toiminnastaan FIT Mundukselle ja yhteisissä keskusteluissa pohditaan, mitkä asioista ovat paikallisia ja mitkä taas kaipaavat maailmanlaajuisuutta. Sekä FITillä että sen alueellisilla toimintakeskuksilla on myös paljon yhteistyökumppaneita. Esimerkiksi FIT Eurooppa tekee yhteistyötä mm. EU:n kanssa.

Maailmanlaajuisessa järjestössä toimiminen on antoisaa ja opettaa uutta

Tuominen kertoo, että FITin hallituksen rivijäsenyys ei työllistä kovin paljoa, mutta koska hän on myös kolmen toimikunnan jäsen ja niistä yhden – av-asioita käsittelevän toimikunnan – puheenjohtaja, ja lisäksi vasta luottamustoimissaan aloittanut, häneltä menee FITin asioiden parissa ehkä neljästä kahdeksaan tuntiin viikossa. Suurimmaksi osaksi etäyhteydellä järjestettävissä hallituksen kokouksia on noin joka toinen kuukausi ja kerran vuodessa lähikokous, jonka yhteydessä on myös muuta ohjelmaa.

”Osa-aikainen työ helpottaa paljon. Tässä alussa on paljon opetettavaa ja monista asioista täytyy ottaa selvää. Lisäksi av-toimikunta teettää melko paljon työtä nyt, kun yritän kartoittaa sille sopivia toimintamutoja ja etsiä sille parhaita mahdollisia kumppaneita.”

Toiset kaksi toimikuntaa, joihin Tuominen kuuluu, ovat tutkimusta sekä koulutusta ja ammatillista kehitystä käsittelevät toimikunnat. ”Oman työnkin kannalta on kiinnostavaa päästä seuraamaan, mitä keskusteluja maailmanlaajuisesti käydään. Tietenkin on kiva, kun voi kokea, että on myös jotakin annettavaa.”

SKTL:lle ja Suomessa toimiville kääntäjille ja tulkeille edustaja FITin hallituksessa merkitsee parempaa tiedonkulkua suuntaan jos toiseen. Tuominen toivookin, että häneen oltaisiin yhteydessä, mikäli mieleen tulee

kansainvälisen mittaluokan epäkohtia tai ideoita, joiden avulla alaa voitaisiin kehittää. ”SKTL on liittona vahva ja hyvä kääntäjäjärjestö ja hyvä esimerkki muille järjestöille”, Tuominen kiittelee ja toivoo jäseniltä edelleen aktiivisuutta FITin suuntaan.

Esimerkiksi tekijänoikeudet tai kääntäjän näkyvyys ovat asioita, jotka ovat aina tapetilla. Tällä hetkellä mietityttää paljon myös tekoäly ja muu automaatio. Alkunen kertoo, että viime aikoina puheenjohtajafoorumissa on keskusteltu etenkin tekoälyn käyttämisestä kääntämisessä ja tulkkauskeskusteluissa, ja aiheen tiimoilta on tarkoitus koota jäsenjärjestöille kipeästi kaivattua tietoa. ”Pyrkimyksenä on suhtautua tekoälyyn apuvälineenä, ei pahana ja pelottavana peikkona. Järjestöjen ja tekijöiden tulisi pysyä edes jossain määrin ajan tasalla tekoälyasioissa, jotta voisimme perustella jatkossakin, mihin ihmistyötä kääntämisessä ja tulkkauskeskusteluissa tarvitaan, ja pitää huolta tekijänoikeuksien toteutumisesta.”

Miten mukaan FITin toimintaan?

Mikäli olet kiinnostunut oman ammattialasi maailmanlaajuisesta edistämisestä ja yhteistyöstä eri puolilta maailmaa olevien kollegoiden kanssa, FIT on hyvä kanava siihen. ”Vaikuttaminen on epäsuoraa sikäli, että FIT tukee toiminnallaan jäsenjärjestöjensä vaikuttamistyötä. Järjestön laajuuden vuoksi työn tulokset myös näkyvät usein hitaasti, mutta silti työ on erittäin tärkeää. On hienoa, että keskustelut ulottuvat Euroopan ulkopuolelle”, sanoo Tuominen. ”Jos vaikka kriisialueilla toimimiseen tai alkuperäiskieliin liittyvä kehittämistyö kiinnostaa, tulkkaa mukaan! Aina hallituskauden alussa haetaan myös uusia työryhmäläisiä, eli seuraavan kerran kesällä 2025. Nyt on hyvin aikaa miettiä, mikä kiinnostaisi.”

FITin toimintaan osallistumisesta kiinnostuneella jäsenellä on paljon vaihtoehtoja. Ensinnäkin on valittavana, haluaako osallistua FIT Munduksen eli kaikki mantereet kattavan FITin toimintaan, vai hiukan lähempänä FIT Euroopan toimintaan. Tietenkin on mahdollista seurata myös muita FITin aluekeskuksia, jotka ovat FIT Pohjois-Amerikka, FIT Latinalainen Amerikka ja uusimpana tänä kesänä toimintansa aloittanut FIT Afrikka. Näiden seuraaminen kannattaa sikälikin, että FITin aluekeskukset järjestävät mm. koulutuksia, joihin kaikkien jäsenjärjestöjen jäsenet ovat tervetulleita. Tämä artikkeli käsittelee kuitenkin pääasiassa FIT Munduksen toimintaa.

Kolmen vuoden välein järjestettävään maailmankongressiin ovat tervetulleita kaikki käännös- ja tulkkausalaan kiinnostuneet, erityisesti jäsenjärjestöjen jäsenet. Seuraava kongressi järjestetään heinäkuussa 2025 Costa Ricassa

ja sen teemana on tekoäly. SKTL:n jäsenet voivat anoa matkakuluihin Kopiosto-apurahaa.

Tuominen sanoo, että kongressiin osallistuminen kannattaa aina. ”Sieltä voi saada sekä arvokkaita kontakteja, konkreettista apua että lisää sisältöä freelancertyöhön. Kongressit ovat ainutlaatuisia mahdollisuuksia tutustua olosuhteisiin eri puolilla maailmaa ja välillä huomata sekin, että meillä täällä monet asiat ovat melko hyvin.” Myös Alkunen suosittelee kongresseihin osallistumista: ”Ne ovat avartavia kokemuksia, jotka ainakin itselleni ovat antaneet potkua paitsi liiton tehtäviin myös arkiseen käännöstyöhön.”

Edelliseen maailmakongressiin Kuuban Varaderoossa osallistui parisenkymmentä suomalaista, ja suomalaiset ovat muutenkin aktiivisia ja arvostettuja jäseniä FITissä. Kongressin järjestäjillä oli vielä paljon koronasta johtuvia haasteita ja mm. peruuntumisia tuli paljon. Alkunen kertoo, että koronan takia viisivuotiseksi venyneen tauon jälkeen riemu oli suuri, kun kääntäjät, tulkit ja terminologit ympäri maailman vihdoon pääsivät kokoukseen. ”Ensin jäsenjärjestöjen viralliset edustajat pitivät kaksipäiväisen kokouksen, jossa muun muassa hyväksyttiin FITiin uusia jäseniä. Sitä seuranneessa kongressissa käsiteltiin monipuolisesti alamme ajankohtaisia aiheita, ja tarjolla oli myös vapaamuotoista seurustelua, jotta kollegat maailman eri kolkilta saivat tutustua toisiinsa.”

Tuominen taas koki Kuuban kongressin pienoisenä seikkailuna. ”Oli aika jännittävää matkustaa Kuubaan asti, kun koronapandemia oli vielä erittäin tuoreessa muistissa. Näin suurta kongressia ei ollut tällaiseen aikaan ihan helppo järjestää. Tunnelma oli kuitenkin mahtava ja peruuntumisia paikattiin spontaanin esiintymisin. Esimerkiksi **Kersti Juva** piti improvisoidun puheen **Tolkienin** kääntämisestä.”

Maailmanlaajuisessa toiminnassa on omat haasteensa

Varaderon maailmankongressin teema oli *Maailma ilman rajoja*. Se on hieno tavoite, mutta maailmanlaajuisen järjestön toiminnan haasteet osoittavat, että siihen on vielä pitkä matka.

Jo sellaisen kanavan löytäminen, jonka kautta tiedotus tavoittaisi kaikkien jäsenjärjestöjen jäsenet, on vaikeaa, sillä jäsenkunnassa on järjestöjä, jotka toimivat hyvin suljetuissa yhteiskunnissa. Toisen haasteen muodostavat fyysinen etäisyys, sillä tapaaminen kasvokkain vaatii aikaa vievää ja kallista matkustamista ja osa jäsenjärjestöistä on hyvin köyhiä, ja aikaero, sillä etätapaamisten ajankohtaa on melko vaikea sopia ilman, että jotkut joutuvat osallistumaan epäinhimilliseen aikaan.

Näiden yleisten yhteisten haasteiden lisäksi oman lisävärinsä kansainväliseen toimintaan tuovat eri maiden erilaiset lainsäädännöt ja toimintakulttuurit, erilainen bisnesympäristö pienine ja globaaleine yrityksineen, koulutuksen heterogeenisuus, ammatillisen järjestäytymisen perinteet ja hyvinkin paljon toisistaan poikkeavat toimintaresurssit. Jos sitten katsotaan vielä vaikka av-alaa, yhteistyötä vaikeuttavat maiden jakautuminen dubbaus- ja tekstitysmaihin sekä erilaiset formaatit ja ohjelmat, joissa käännoistä tuotetaan, jolloin työtä ei voi hinnoitella samalla tavalla.

Maailmanlaajuinen keskustelu on kuitenkin niin arvokasta, että tällaiset esteet on pyrittävä voittamaan. ”Jo siksi, että käännoisalalla on paljon monikansallisia toimijoita, kuten nyt vaikka jättimäiset käännoistoimistot ja suoratoistopalvelut, kannattaa kääntäjien ja tulkkien pyrkiä muodostamaan maailmanlaajuisiakin rintamia. Kymmenien järjestöjen yhteisellä lausumalla on varmasti enemmän painoarvoa kuin yksittäisen järjestön kannanotolla”, Tuominen summaa.

Vuosi sitten yleiskokous päätti, että järjestön kolmanneksi viralliseksi kieleksi ranskan ja englannin rinnalle tulee espanja. ”Nyt kaikki materiaali tulee käännoättää kolmelle kielelle, mikä toisaalta parantaa tiedonkulkua, mutta saattaa myös jonkin verran hidastaa sitä. Hallituksen kokouksen pöytäkirjat taas tulevat jäsenistölle muutaman kuukauden viiveellä, sillä ne tulee aina ennen julkaisua hyväksyä seuraavassa kokouksessa”, Tuominen kertoo. ”Tiedottamista onkin tämän kokoisessa organisaatiossa aina kehitettävä. Olisi hyvin arvokasta kuulla, saavatko jäsenet riittävästi informaatiota.”

CPD-kalenteri on alusta, jolle FITin jäsenjärjestöt voivat ilmoittaa sellaisia koulutuksia, jotka ovat jäsenhinnalla myös muiden FIT-järjestöjen jäsenistölle avoimia.

fit-europe-rc.org/en/resources/cpd/

Atlas of Translation and Literature on alusta, jolla FITin jäsenjärjestöt sekä yhteistyökumppanit voivat ilmoittaa kirjallisuuden kääntämisestä koskevia tapahtumia ja kääntäjille avoimia residenssipaikkoja.

atlastranslit.org/

Voit seurata FITiä näissä osoitteissa

FIT Mundus:

en.fit-ift.org
 www.facebook.com/FIT.InternationalFederationofTranslators
 fi.linkedin.com/company/fit-international-federation-of-interpreters-and-translators?trk=public_profile_volunteering-position_profile-section-card_full-click

FIT Eurooppa:

fit-europe-rc.org/en/home-3
 www.linkedin.com/company/fit-europe
 www.facebook.com/FITEUR
 twitter.com/FIT_Europe

FIT Pohjois-Amerikka:

fit-northamerica-rc.org/about

FIT Latinalainen Amerikka:

www.facebook.com/FITLATAM
 www.instagram.com/fitlatam
 twitter.com/FITLATAM
 www.linkedin.com/company/fit-latam

Kansainvälinen kääntäjänpäivä

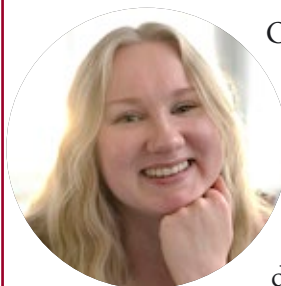
Tunnetuin ja myös suurelle yleisölle näkyvin osa FITin toimintaa lienee Kansainvälinen kääntäjänpäivä, joka järjestetään virallisesti vuosittain Hieronymuksen, kääntäjien suojelupyhimyksen, vuosipäivänä 30.9. Se on YK:n virallinen juhlapäivä tunnustukseksi kääntäjien ja tulkkien merkittävästä työstä kansainvälisten suhteiden, rauhan ylläpitämisen sekä ymmärryksen ja kehityksen mahdollistajina. Suomessa kääntäjänpäivän seminaarin järjestävät yhteistyössä SKTL ja Kieliasiantuntijat virallisen päivän tietämällä.

Tänä vuonna kääntäjänpäivän teema on *Translation unveils the many faces of humanity – Kääntäminen tuo esiin ihmisten monet kasvot*. Teemalla halutaan korostaa ihmisen merkitystä käännös- ja tulkkaustyössä. Vaikka automaatio lisääntyvät koko ajan, ihminen on prosessissa korvaamaton. Suomessa Kääntäjänpäivän seminaari järjestetään tänä vuonna Tampereella, Sampilassa. Ilmoittautuminen lähitapahtumaan päättyy 15.9. klo 12 ja etätapahtumaan 21.9. Tapahtuma on maksuton SKTL:n jäsenille ja alan opiskelijoille.

Teksti: Hanna Pippuri

Kirjoittaja on liiton assistentti.

Aurinkoiset terveiset SKTL:n toimistolta!

Olen **Juuli Muona**, maisterivaiheen opiskelija Helsingin yliopistosta. Opiskelen tällä hetkellä kääntämisen ja tulkkauksen maisteriohjelmassa, johon siirryin kielten kandiohjelmasta viime syksynä. Kandiohjelmassa opintosuuntani oli saksan kieli. Valinnaisina opintoina

suoritin muun muassa pohjoismaisten kielten perus- ja aineopinnot sekä viestinnän opintokokonaisuuden. Maisteriohjelmassa opiskelen tällä hetkellä kääntämistä kieliparissa saksa-suomi ja toivottavasti pian myös kieliparissa ruotsi-suomi. Järjestötoiminta on minulle jo entuudestaan tuttua, sillä olen koko opintojeni ajan toiminut aktiivisesti ainejärjestöni Umlaut ry:n hallituksessa. SKTL:lle siirtyminen onkin tuntunut hyvin luontevalta ja minut on otettu ihanan lämpimästi vastaan.

Toimin SKTL:n ja Kieliasiantuntijat ry:n yhteisenä korkeakouluharjoittelijana ja olen jo suorittanut harjoitteluni ensimmäisen osan touko- ja kesäkuussa Kieliasiantuntijoiden toimistolla Pasilassa. Seuraavien kahden kuukauden aikana pääsen tutustumaan paremmin SKTL:ään ja oppimaan lisää liiton toiminnasta käytännössä. Harjoittelu tarjoaa erinomaisen näköalapaikan kielialalle ja on arvokas mahdollisuus oppia käännös- ja tulkkausalaista sekä järjestötyöstä.

Harjoitteluni aikana keskityn järjestämään Kääntäjänpäivän seminaaria, joka saapuu tänä vuonna perjantaina 22.9. Tampereelle. Kääntäjänpäivän järjestämisen lisäksi avustan muun muassa SKTL:n viestinnässä ja opiskelijatoiminnan kehittämässä. Edellä mainittujen tehtävien lisäksi olen päässyt mukaan mielenkiintoisiin projekteihin, joita en olisi ennen harjoittelun aloittamista osannut edes odottaa. Odotan siis innolla, mitä seuraavat kuukaudet vielä tuovat tullessaan!

Kääntäjänpäivään liittyen minut tavoittaa sähköpostitse osoitteesta **kaantajienpaiva@gmail.com**. Ole rohkeasti yhteydessä, jos mieleesi juolahtaa mitä tahansa kysyttävää! Toivottavasti tapaamme Kääntäjänpäivässä!

Kääntäjänpäivä 2023

perjantaina 22.9. Tampereella ja verkossa

Vuoden 2023 Kääntäjänpäivän seminaarin teema on *Kääntäminen tuo esiin ihmisyyden monet kasvot*. Luvassa on jälleen ajankohtaisia ja mielenkiintoisia puheenvuoroja eri erikoisalojen asiantuntijoilta. Muistathan ilmoittautua lähitapahtumaan **15.9. mennessä** ja etätapahtumaan **21.9. mennessä**.

Kääntäjänpäivän 2023 ohjelma:

- 9.30 Aamukahvi
10.00 Tervetuloa – Seminaarin avaus
10.15 **Alexi Kallio**, kehityspäällikkö (CSC) ja Tekoäly 123 -kirjan kirjoittaja: *Mistä nykyinen tekoälyhuuma on tullut ja miten suuria kielimalleja tehdään?*
10.45 **Maarit Koponen**, käännöstieteen professori (Itä-Suomen yliopisto): *Ammattikäntäjä tekoälyn aikakaudella – tulevaisuuden mahdollisuuksia ja haasteita*
11.30 **Minna Pöntys**, saavutettavuusvastaava (Yle): *Ohjelmatekstitystä 40 vuotta*
12.00 Kääntäjien, tulkkien ja terminologien maailmanjärjestö FITin tervehdys: FITin hallituksen jäsen **Tiina Tuominen**
12.05 Lounas (omakustanteinen)
13.30 **Karoliina Rinne**, kääntäjäyrittäjä (Tekstiräätälit): *Markkinointikäntäminen – helppoa hommaa vai säänneltyä sisällöntuotantoa*
14.15 Taukojumppa
14.25 **Miia Santalahti**, väitöstutkija ja freelancekääntäjä (Tampereen yliopisto); **Tuija Kinnunen**, yliopistonlehtori (Tampereen yliopisto): *Yhteiskunta tarvitsee lisää kääntämistietoisuutta*
15.25 Iltapäiväkahvi
16.00 Kääntäjä kohtaa kirjailijansa: Kirjailija **Éric Vuillard** ja suomentaja **Lotta Toivanen** keskustelvat Vuillardin teosten käännöksistä. Haastattelijana Helsingin yliopiston ranskan kielen professori **Mervi Helkkula**.
17.00 Ohjelma päättyy – Tampereen kaupungin tervehdys, kuohuviinitarjoilu ja seurustelua

Pidätämme oikeudet ohjelman sisällön ja aikataulun muutoksiin. Tapahtumaa ei tallenneta.

Kääntäjänpäivän järjestävät Suomen kääntäjien ja tulkkien liitto ja Kieliasiantuntijat ry.

Pysy ajan tasalla seuraamalla Kääntäjänpäivää verkossa:

kaantajienpaiva.com

kaantajienpaiva

kääntäjänpäivä

Uuden tekijänoikeuslain vaikutukset kääntäjän oikeuksiin

Mitä kääntäjän pitäisi tietää uudesta tekijänoikeuslaista? Miten uusi tekijänoikeuslaki vaikuttaa kääntäjään?

Tekijänoikeuslain muutokset tulivat voimaan 3.4.2023. Tekijänoikeuslain uudistuksen taustalla on EU:n vuoden 2019 keväällä hyväksymä DSM-direktiivi tekijänoikeudesta ja lähioikeuksista digitaalisilla sisämarkkinoilla.

Tavoitteena on ollut tekijänoikeuslainsäädännön modernisointi vastaamaan paremmin uusia digitaalisen

yhteiskunnan vaatimuksia. Lisäksi on haluttu yhtenäistää tekijänoikeussäätelyä EU:n tasolla.

Suomessa lain valmistelu käynnistyi vuonna 2019. Hallituksen esitys annettiin keväällä 2022. Saman vuoden joulukuussa annettiin vielä täydentävä hallituksen esitys. Suomen kääntäjien ja tulkkien liitto antoi lausuntonsa

Karola Baran

© Teme

hallituksen esityksestä toukokuussa 2022. SKTL vaikutti lainvalmisteluun koko hankkeen ajan ja pyrki varmistamaan sen, että tekijöiden asema vahvistuisi. Tekijäjärjestöt tekivät asiassa myös yhteistyötä, ja lausuntoja annettiin myös esim. Kopioston, Sanaston ja Tekijäfoorumien nimissä.

Opetus- ja kulttuuriministeriön tiedotteen mukaan lainmuutokset modernisoivat tekijänoikeuksia monella eri tavalla. Uudistuksella tavoitellaan muun muassa tekijöiden ja esittävien taiteilijoiden aseman vahvistamista.

Uudet säädökset vahvistavat tekijöiden asemaa

Tekijöiden, kuten kääntäjien ja esittävien taiteilijoiden, asemaa sopimussuhteessa vahvistetaan erityisesti kolmella uudella säädöksellä:

1. Tekijällä on oikeus saada asianmukainen ja oikeasuhtainen korvaus teoksen hyödyntämisestä.
2. Tekijällä on oikeus saada selvitys teoksensa hyödyntämisestä. Selvityksen tulee sisältää merkitykselliset ja kattavat tiedot teoksen hyödyntämisestä.
3. Jos teosta ei ole hyödynnetty kohtuullisen ajan kuluessa oikeudenluovutusta koskevan sopimuksen tekemisestä eikä teosta tekijän esittämästä vaatimuksesta huolimatta hyödynnetä kuuden kuukauden kuluessa vaatimuksen esittämisestä, tekijällä on oikeus peruuttaa oikeudenluovutus tai päättää, että oikeudenluovutuksen yksinomainen luonne päättyy. Tekijällä on oikeus pitää saamansa palkkio.

Laki velvoittaa noudattamaan uutta sääntelyä. Hallituksen esityksen mukaan sopimusvapaus on kuitenkin edelleen huomioitava. Opetus- ja kulttuuriministeriökin toteaa, että kun läpinäkyvyyttä teosten käytöstä ja maksetuista korvauksista lisätään, tämä vahvistaa alkuperäisten tekijöiden asemaa suhteessa käyttäjiin.

Jotta säännöksen tavoitteet toteutuvat ja uusi lainsäädäntö toimii tavoitteidensa mukaisesti, tarvitaan eri alojen hyvien käytäntöjen määrittelyä. Hyviä käytäntöjä sovitaan kunkin alan piirissä järjestettävissä sidosryhmäkeskusteluissa. Seuraavassa keskitytään em. kohtien 1 ja 2 tarkempaan avaamiseen.

Tiedot teoksen hyödyntämisestä perusteena asianmukaiselle ja oikeasuhtaiselle korvaukselle

Tekijä on sopimusneuvotteluissa heikompi osapuoli eikä aina pysty neuvottelemaan sopimukseen haluamiaan ehtoja neuvotellessaan tekijänoikeuksiensa luovutuksesta. Uudessa laissa pyritään tukemaan tekijää neuvottelussa, jotta sopimuksessa osattaisiin sopia asianmukaisesta ja

oikeasuhtaisesta korvauksesta. SKTL:n piirissä ko. muutokset koskettavat konkreettisimmin kirjallisuuden kääntäjiä ja av-kääntäjiä, mutta luonnollisesti niitä sovelletaan kaikkien tekijänoikeudella suojattuun työhön.

Uuden lain 28a §:ssä todetaan: ”Jos tekijä luovuttaa yksinoikeuden tai myöntää yksinomaisen käyttöluvan teoksen hyödyntämiseen, hänellä on oikeus saada hyödyntämisestä asianmukainen ja oikeasuhtainen korvaus.” Käännösosalalla ei ole kollektiivisopimusta, jossa korvaustaso määriteltäisiin. Kukin sopimus neuvotellaan kääntäjän ja kustantajan/toimeksiantajan välillä tapauskohtaisesti, ja korvaustasoon vaikuttavat monet seikat, mm. teos ja sen vaikeustaso, kääntäjän ammattitaito, mahdollinen erityissanasto, kieli ja niin edelleen. Alalle on kuitenkin vuosien saatossa syntynyt hyviä käytäntöjä ja tapoja. Korvaustasoja seurataan mm. SKTL:n kirjallisuuden kääntäjien vuosittaisessa palkkiokyselyssä, jossa on kartoitettu kirjallisuuden kääntäjien eri teostyypeissä sopimia korvauksia. Myös muiden jaostojen osalta tehdään aika ajoin selvityksiä työ- ja toimeksiantojen ehdoista, ml. maksettavista korvauksista.

Tekijän oikeus saada selvitys teoksensa hyödyntämisestä

Laki tuo asianmukaisen ja oikeasuhtaisen korvauksen sopimiseen tukea lain 30a §:n määräyksellä, jolla vahvistetaan tekijän oikeus saada selvitys kaikista tuloista, joita luovutuksensaaja, esimerkiksi kustantaja, teoksen hyödyntämisestä on saanut ja näin verrata, onko sopimuksessa sovittu korvaus oikeassa suhteessa käyttäjien maksamiin korvauksiin nähden. Selvityksen antamista koskevista yksityiskohdista sovittaisiin sopimuksessa.

Uuden tekijänoikeuslain ko. pykälä kuuluu seuraavasti: ”Tekijällä on oikeus saada säännöllisesti, vähintään kerran vuodessa, ajantasaiset, merkitykselliset ja kattavat tiedot teoksensa hyödyntämisestä siltä, jolle hän on luovuttanut oikeutensa tai yksinomaisen käyttöluvan. Selvityksen tulee sisältää tiedot teoksen hyödyntämisestä, siitä syntyneistä tuloista ja tekijälle maksettavasta korvauksesta kaikkien hyödyntämistapojen osalta (--).” Pykälä on pitkä ja osin vaikeaselkoinen.

Sinällään käyttöraportti ei ole kaikissa tilanteissa pakollinen. Selvitys tekijälle on annettava, jos luovutuksensaajalla on tuloja teoksen hyödyntämisestä tai jos korvaus on sidottu käyttöön eli on rojaltiperusteinen. Direktiivin ja hallituksen esityksen mukaan kertakorvauskin voi olla asianmukainen ja oikeasuhtainen tai se voidaan maksaa osana palkkaa tms. Direktiivin mukaan korvauksen määrittämisessä olisi huomioitava tekijän panos teoksessa ja kaikki muut tapauksen olosuhteet.

Hyvät käytännöt työn tukena

Uusi laki lanseeraa tekijän kannalta tärkeitä periaatteita, mutta jättää niiden tarkentamisen, hyvien käytäntöjen hahmottamisen, kunkin alan itsensä tehtäväksi. Esimerkiksi kirjallisuusalan sidosryhmäkeskusteluissa tulisi siten alkaa hahmottaa, mitä tietoja kääntäjän on kustantajalta saatava, jotta palkkion asianmukaisuutta ja oikeasuhtaisuutta voidaan järkevästi arvioida.

Tekijänoikeusalan sopimuksissa pääsääntönä on sopimusvapaus, eli sopijakumppanit voivat varsin vapaasti muotoilla haluamansa sopimuksen. Tekijänoikeuslain uudet pykälät ja niiden tarkoitus tulee kuitenkin sopimuksissa huomioida. Laista puuttuu selkeä ilmaus siitä, että tekijällä olisi mahdollisuus vaatia lisäkorvausta. EU-direktiivin artiklassa 21 todetaan, että ”Jäsenvaltioiden on säädettävä, että riidat, jotka koskevat 19 artiklan mukaista avoimuusvelvoitetta ja 20 artiklan mukaista sopimuksen kohtuullistamismekanismeja, voidaan saattaa ratkaistaviksi vapaaehtoisessa, vaihtoehtoisessa riitojenratkaisumenettelyssä. Jäsenvaltioiden on varmistettava, että tekijöitä ja esittäviä taiteilijoita edustavat organisaatiot voivat käynnistää tällaisia menettelyjä yhden tai useamman tekijän tai esittävän taiteilijan nimenomaisesti pyynnöstä.” Suomen tekijänoikeuslakiin ei kuitenkaan otettu direktiivin vaihtoehtoista riitojenratkaisumekanismeja. Uudet pykälät (28 a ja 30 a §) kuitenkin toiminevat neuvotteluissa tekijän apuna ja käyttöselvitysten osalta lisännevät läpinäkyvyyttä.

Jos alkuperäinen sovittu korvaus osoittautuisi jälkikäteen esimerkiksi liian alhaiseksi, tulisi silloin vaatia sopimuksen kohtuullistamista 29 §:n mukaisesti. Tällöin käyttöselvityksestä on apua ja tukea sen arvioimisessa, onko korvaus asianmukainen ja oikeasuhtainen, varsinkin jos se on ollut kertakorvaus. Rojaltiperusteinen korvaushan tuottaa tuloa hyödyntämisestä.

Digitaaliset ratkaisut muokanneet markkinaa

Digitaalinen teosten käyttö on lisääntynyt viime vuosina huomattavasti ja teosten käyttö on laajentunut aikaisempaan käyttöön verrattuna. Tekijöiden saamat korvaukset ovat em. palkkiotutkimusten mukaan nousseet vain vähän, jos ollenkaan.

Niin kauan kuin tekijät luovuttivat pääsääntöisesti oikeuden painetun kirjan painamiseen, oli tiedossa, miten niiden markkina toimii, ja tekijä pystyi nykyistä paremmin hahmottamaan, miten paljon käyttöä hänen luovuttamallaan oikeuksilla oli. Kun digitaalisten käyttömuotojen, esim. e- ja äänikirjojen käyttö on yleistynyt, tekijöiden on ollut huomattavan paljon vaikeampi pysyä ajan tasalla siitä,

missä eri palveluissa teokset ovat yleisön saatavilla ja kuinka runsasta oikeuksien käyttö on. Digitaalisessa muodossa olevat teokset eivät myöskään tule loppuunmyydyiksi, vaan voivat olla saatavilla periaatteessa loputtomiin. Kaivataan tosiaankin tietoa siitä, miten luovutettuja oikeuksia niiden koko elinkaaren aikana käytetään ja mitä niistä maksetaan.

Jotta lain vaatima raportointi tapahtuu, on siitä hyvä sopia myös sopimuksessa. Jotta tekijänoikeuslain tavoite toteutuu ja tekijän asema paranee kustannussopimusneuvotteluissa, sovitaan riittävällä tavalla luovutettujen oikeuksien tulevan käytön raportoinnista ja pyritään aidosti huomioimaan se, että tekijä saisi kohtuullisen korvauksen oikeuksien käytöstä.

Tekijänoikeuslain uudistuksen käytäntöön vieminen ei tapahdu hetkessä, vaan kyse on prosessista, jossa oikeuksien luovuttaja (esimerkiksi kääntäjä) ja luovutuksen saaja (esimerkiksi kustantamo tai av-käännöstoimisto) käyvät avointa tiedonvaihtoa, jonka eräs selkeä tavoite on taata tekijälle kohtuullinen korvaus oikeuksiensa luovutuksesta.

Teksti: Karola Baran

Kirjoittaja on Suomen kääntäjien ja tulkkien liiton juristi.

SKTL:n kääntämisen ja tulkkauksen tutkimuksen aikakauslehti Mikael muuttaa journal.fi-sivustolle

Kääntämisen ja tulkkauksen tutkimuksen aikakauslehti Mikael on siirtymässä suomalaisten tiedelehtien journal.fi-sivustolle. Uuden sivuston osoite on journal.fi/mikael.

Uusilla sivuilla on jo julkaistu Mikaelin perustiedot sekä päivitetty kirjoitusohjeet. Julkaisun aikaisemmat numerot ovat vielä SKTL:n verkkosivujen alta löytyvillä vanhoilla sivuilla.

Kääntäjien tietoteknisistä taidoista ja jälkieditoinnista

Tomi Makkosen toukokuussa 2023 julkaistu pro gradu -tutkielma *Kääntäjä osaa ja kone kääntää: Kyselytutkimus kääntäjien tietoteknisistä taidoista* tarjoaa yleiskuvan ammattimaisten kääntäjien tietoteknisestä osaamisesta. Aineisto koostuu suomalaisilta suomenkielisiltä kääntäjiltä saaduista vastauksista. Vastaajissa oli asietekstikääntäjien lisäksi myös av-kääntäjiä ja kaunokirjallisuuden kääntäjiä. Av-kääntäjien työkalut eivät kuuluneet tarkasteltuihin tietoteknisiin taitoihin. Tutkielma on osittainen replikointi **Outi Suppasen** vuoden 2015 pro gradu -tutkielmasta, jonka kymmenen vuotta vanhaa aineistoa käytettiin vertailukohteena.

Teknologia kehittyi hurjin harppauksin, ja ammattimaisen kääntämisen ala on muutoksessa siinä missä muutkin. Teknologia on osa lähes jokaisen ammatikseen kääntävän työelämää, koska vaihtoehtoja ei juuri ole: kääntäjiltä vaaditaan käännösmuistiohjelmien osaamista, kääntäjien työympäristöt ovat siirtyneet pilveen ja jälkieditoinnin suosio työtapana jatkaa kasvamistaan. Lähdin tekemään tutkimusta oletuksella, että kääntäjien tietotekniset taidot ovat kehittyneet kymmenessä vuodessa muun muassa teknologioiden käytön yleistymisen ja uusien ikäluokkien alalle tulon myötä. Olettamukseni piti ainakin osin paikkansa.

Kääntäjät arvioivat tietotekniset taitonsa suurimmilta osin samanlaisiksi kuin kymmenen vuotta sitten. He kokivat edelleen hallitsevansa internet-tiedonhakua ja

tekstinkäsittelyä selvästi paremmin kuin lähes kaikkia muita tarkasteltuja taitoja, mutta nyt käännösmuistiohjelmat nousivat näiden kahden taidon rinnalle. Kääntäjät arvioivat käännösmuistiohjelmien osaamisensa keskimäärin hyväksi, ja jokaisessa ikäryhmässä onkin selvää arvioitua osaamisen kasvua ja huomattavasti vähemmän hajontaa kuin kymmenen vuotta sitten. Käännösmuistiohjelmat näyttävät siis vakiinnuttaneen paikkansa. Konekäännösten jälkieditointitaidotkin arvioitiin keskimäärin ”lähes hyväksi” ja konekääntämisen työkalutaidot ”lähes kohtalaisiksi”, mutta näissä taidoissa arvioitu osaaminen kasvoi selvästi vanhemmista kääntäjistä nuorempiin.

Kaikissa muissa paitsi käännösmuisti- ja tekstinkäsittelyohjelmissä (jälkieditoinnista ja konekääntämisestä ei ole vertailudataa) kääntäjät arvioivat taitojensa heikentyneen jonkin verran kymmenessä vuodessa. Esitysgraafikkaohjelmataidot olivat heikentyneet jopa huomattavasti. Perinteisten toimisto-ohjelmien osaaminen ei ehkä olekaan enää niin tärkeää kääntäjälle, kun projektit toimitetaan valmiina paketteina, ja kääntäjän ei tarvitse näitä ohjelmia välttämättä juurikaan osata. Toimisto-ohjelmista kääntäjät arvioivatkin tekstinkäsittelyohjelmat selvästi tärkeimmiksi työelämässään. Kääntäjien osaaminen näyttää siis keskittyvän tiettyihin taitoihin, jotka liittyvät vahvasti kääntämisen prosessiin.

Jälkieditoinnin suhteen kääntäjillä oli erilaisia asenteita, ja heidän mielipiteensä sen käytöstä työtapana olivat jakautuneita. Vastaajista noin 72 % kertoi tekevänsä jälkieditointia työssään, mutta vain noin 31 % kertoi saaneensa koulutusta siihen. Tästä huolimatta jälkieditointitaidot arvioitiin varsin hyväksi. Suhtautuminen jälkieditointiin työtapana jakoi kuitenkin mielipiteet kahtia: 41 % vastaajista kertoi pitävänsä jälkieditoinnista, ja 48 % puolestaan ei pitänyt siitä. Vastauksien perusteella selvisi myös, että ne, jotka tekevät jälkieditointia työssään enemmän, myös

Tomi Makkonen

pitävät siitä enemmän. Nuoremmat ikäluokat suhtautuvat hyväksyvämmiin jälkieditointiin ja pitivät siitä työtapana enemmän, ehkä sen vuoksi, että heille ei ole välttämättä muodostunut vielä niin vahvaa kääntäjän identiteettiä ja heille uusien työtapojen omaksuminen on helpompaa.

Vastaajista noin 30 % piti jälkieditointia uhkana kääntäjille, erityisesti taloudellisena sellaisena: siitä maksetut palkkiot eivät vastaa kääntäjien kokemaa työn vaativuutta. Vain pieni osa vastaajista piti jälkieditointia helpompana kuin perinteistä kääntämistä. Toisaalta ne vastaajat, jotka pitivät jälkieditoinnista, kertoivat sen olevan hyvä työtapaa juuri sen nopeuden ja vaivattomuuden vuoksi, mikä toki vaatii jälkieditoinnille sopivaa tekstiä. Taloudellisen uhan lisäksi jälkieditointi nähtiin uhkaavan muun muassa käännösten laatua, kääntäjien kielitaitoa sekä kääntäjien roolia ja tarpeellisuutta. Ne vastaajat, jotka eivät pitäneet jälkieditointia uhkana, uskoivat todennäköisemmin, että kääntäjille on tarvetta tulevaisuudessakin konekääntämisen rajoitteiden vuoksi. Muutama vastaaja kuitenkin arvioi, että kääntäjän rooli saattaa tulevaisuudessa muuttua paljonkin, esimerkiksi jälkieditointiin painottuvaksi.

Kokonaisuudessaan vastaajien arviot heidän koulutuksestaan saamista taidoista olivat hyvin maltillisia. Kääntäjät arvioivat, että he ovat saaneet eniten koulutusta tiedonhausta ja tekstinkäsittelystä, vähiten kääntäjille marginaalisesti hyödyllisistä kuvankäsittelystä ja merkintäkielistä. Eniten hajontaa vastauksissa oli koskien konekääntämisen ja jälkieditoinnin koulutusta. Käännöstieteellinen koulutus näyttäisi varustavan kääntäjät hieman paremmilla tietoteknisillä taidoilla kuin muut koulutukset, varsinkin käännösteknologian osalta. Kehitys on jatkunut viimeiset kymmenen vuotta samaan suuntaan. Näyttää siltä, että kääntäjät oppivat tietotekniset taitonsa enimmäkseen muuten kuin opinnoissaan, esimerkiksi työelämässä. Muutama vastaaja toivoikin lisää panostusta käytäntöön ja käännösteknologioihin kääntäjien koulutuksessa.

Työelämässään selvästi tärkeimmiksi taidoiksi kääntäjät arvioivat tekstinkäsittelytaidot, internet-tiedonhau ja käännösmuistiohjelmat. Jälkieditointi ja konekääntämisen työkalut eivät myöskään jääneet kauas kärjestä. Kaikki tarkastellut käännösteknologiat arvioitiin tärkeämmiksi kuin kymmenen vuotta sitten. Kääntäjät tuntuvat arvostavan käännösteknologiota ja niihin perustuvia työtapoja ja kokevan laajemman tietoteknisen osaamisen nykyään

jonkin verran vähemmän merkittäviksi työelämässään. Myös jälkieditointi arvioitiin ”lähes tärkeäksi” työelämässä, joten kääntäjät näyttävät olevan suhteellisen samanmielisiä jälkieditoinnin yleistymisestä työtapana.

Kymmenessä vuodessa on tapahtunut huomattavaa kääntäjän ammatin teknologisoitumista, joka ei näytä pysähtymisen merkkejä. Seuraavan kymmenen vuoden kuluessa voimme todennäköisesti nähdä jo tällä hetkellä hyvin vakiintuneen jälkieditoinnin valtaavan enemmän alaa, ja sitä koskevat asenteetkin muuttunevat positiivisemmiksi vuosien saatossa. Tätä toki helpottaisi se, että jälkieditoinnista maksettavat palkkiot saataisiin vastaamaan työn vaativuutta. Kääntäjän ei tarvitse enää osata kaikkea, ja tutkimuksen tulosten perusteella kääntäjien osaaminen on keskittymässä tiettyyn ydinosamiseen. Teknologia kuitenkin kehittyy koko ajan, ja onkin mielenkiintoista nähdä, kuinka kielimalleja ja tekoälyä saatetaan vielä soveltaa tietokoneavustettuun kääntämiseen.

Pro gradu -tutkielmaan voi tutustua osoitteessa: urn.fi/URN:NBN:fi:tuni-202304294885

Teksti: Tomi Makkonen

Kirjoittaja on freelancerina toimiva englannin kääntäjä, joka on suorittanut monikielisen viestinnän ja käännöstieteen maisterintutkinnon Tampereen yliopistossa.

Ehdota juttuaiheita Kääntäjä–Översättaren- lehteen!

Tiedätkö kiinnostavan väitöskirjan tai pro gradu -tutkielman? Haluaisitko kirjoittaa *Kääntäjä–Översättaren*-lehteen omasta tutkimuksestasi? Ehdota meille juttuaiheita osoitteessa tiedotus@sktl.fi

Liitto etsii uutta puheenjohtajaa

SKTL:n sääntömääräinen syyskokous pidetään lauantaina 25. marraskuuta Helsingissä. Kokouksessa valitaan liitolle muun muassa uusi puheenjohtaja. Väistyvä puheenjohtaja **Sirpa Alkunen** kertoo seuraavassa kokemuksistaan tässä kiinnostavassa ja monipuolisessa tehtävässä.

Ensimmäinen kauteni osui vuosille 2020–2021, joita leimasi vahvasti koronaepidemia kokoontumisrajoituksineen. Tilanne oli harmillinen tietenkäin koko liitolle, koska yksi tärkeimmistä tavoitteistamme on tarjota jäsenille mahdollisuuksia verkostoitua kollegoiden kanssa, mutta varsin nopeasti otimme käyttöön erilaisia etäviestimiä ja kehitimme virtuaalisia tapahtumia.

Korona pitkälti romutti alkuperäisen toiveeni tavata tehtävässäni ihmisiä kasvotusten oman käännoistyöni vastapainoksi, mutta ihmeen hyvin kaikki lopulta toimi näytön välitykselläkin. Luovuuttakin pääsin käyttämään vaikkapa kootessamme käännoäbiisilistaa pikkujoulujen korvikkeeksi. Puheenjohtajan tehtävä ei siis suinkaan aina ole vain vakavaa hommaa.

Korona-ajan positiivisena perintönä etäviestintävälineet ovat liitossa nyt vakituisesti käytössä, ja moniin palaveriinhin ja kokouksiin voi osallistua kotoa käsin. Näin edestakainen matkustaminen ja esimerkiksi puheenjohtajan asuinpaikan merkitys ovat vähentyneet. Mielestäni asiat ja ideat kuitenkin pulpahtelevat edelleen parhaimmin esiin, kun osallistujat ovat samassa tilassa.

Puheenjohtajana toimiminen on ollut antoisaa ja ainutlaatuista aikaa

Päättymässä olevalla toisella kaudellani 2022–2023 toiminta alkoi olla vähitellen tavanomaisempaa, ja pääsin myös matkustamaan FIT:n maailmankongressiin Kuubaan sekä pohjoismaisten yhteistyöjärjestöjen kokouksiin Kööpenhaminaan ja Osloon. Myös omat tapahtumamme pyörivät vihdoin normaalisti, joten olen saanut tavata jäseniämme ja yhteistyökumppaneitamme vanhanaikaisesti ”livenä”.

Liiton nykyinen puheenjohtaja Sirpa Alkunen sekä entinen puheenjohtaja Heikki Karjalainen kuvattuna liiton syyskokouksessa 2022. Taustalla näkyy Anna Rautakosken teos Voimanainen (2013).

Kotimaassa olen vierailut muun muassa kaikilla kirjamesseilla, kevätkokouksessa Vaasassa ja KäTu-symposiumissa Turussa sekä peräti eduskunnassa. Kohtaamiset ja elävä vuorovaikutus ovatkin nähdäkseni puheenjohtajan tehtävän ilahduttavinta antia. Myös vaikuttamistyö on ollut itselleni uutta ja kiinnostavaa, samoin toimiminen Kääntäjä-lehden päätoimittajana.

Puheenjohtajuus on vahvasti tiimityötä niin hallituksen kuin toimistonkin kanssa. Myös yhteistyökumppaneita on paljon, ja edustustehtäviä jaetaan jaostojen ja toimiston kanssa sen mukaan, kuka paikalle on oleellisinta lähettää. Riveissämme on mahtavia aktiiveja, joiden omaa erikoisalaansa koskeva asiantuntemus on myös puheenjohtajalle korvaamaton voimavara. Lisäksi tuleva muutto Tekstin taloon tuo mukanaan mahdollisuuksia uusiin yhteistyökuvioihin, joten mielenkiintoisia aikoja on edessä.

Tällä hetkellä niin Suomessa kuin kansainvälisestikin alamme piirissä keskustellaan erityisesti tekoälyn vaikutuksista käännös- ja tulkkausalaan sekä ääni- ja e-kirjoihin liittyvistä palkkio- ja tekijänoikeusasioista. Sopimuskysymykset ovat myös aina ajankohtaisia. Puheenjohtaja seuraa alalla käytävää keskustelua ja osallistuu siihen tietojensa ja taitojensa mukaan.

Puheenjohtajan päätehtävänä on johtaa puhetta liiton yhdeksänjäsenisen hallituksen kokouksissa, joita on noin kymmenen vuodessa.

Tarvittaessa puheenjohtajan sijaisena toimii varapuheenjohtaja.

Puheenjohtaja on myös linkki hallituksen ja toimiston välillä, ja yhteistyö etenkin toiminnanjohtajan kanssa on tiivistä.

Puheenjohtajalla on sovitusti edustustehtäviä kotimaassa ja ulkomailla.

SKTL:n sääntöjen mukaan liiton hallituksen puheenjohtaja valitaan syyskokouksessa kahdeksi vuodeksi kerrallaan.

Syyskokouksessa päätetään sääntömääräisistä asioista, esimerkiksi käsitellään liiton toimintasuunnitelma ja talousarvio vuodelle 2024 sekä valitaan puheenjohtajan lisäksi myös muita hallituksen jäseniä.

Nähdäkseni puheenjohtajaksi sopivia henkilöitä on jäsenistösämme paljon, ja jokainen puheenjohtaja tekee tehtävästään oman näköisensä ja sitoutuu niin vahvasti kuin haluaa. Tehtävässä hyödyksi on kiinnostus kääntämisen eri aloja kohtaan, vaikka ei itse kaikkea olisi tehnytään, ja tuskinpa kukaan onkaan. Kyky tehdä yhteistyötä ja tarvittaessa päätöksiä nopeastikin ovat eduksi. Kaikkeen saa joka tilanteessa apua toimistolta, jonka ahkeruutta ja asiantuntemusta en lakkaa ihailemasta.

Puheenjohtajana toimiminen on ollut antoisaa ja ainutlaatuista aikaa, mutta tehtävän luonteeseen kuuluu myös, että pitää osata luopua, ennen kuin pääsee kyllästymään ja väsymään. Nyt on jonkun muun vuoro vetää vankkureita. Tarjolla on toimiva paketti, jonka voin hyvillä mielin ojentaa seuraajalleni. Vastaan myös mielelläni tehtävää koskeviin kysymyksiin.

Teksti: Sirpa Alkunen

Kirjoittaja on liiton puheenjohtaja.
sirpa.alkunen@sktl.fi

Syyskokouuskutsu ja kokouksen esityslista julkaistaan Kääntäjä-lehden numerossa 4/2023.

”SKTL:n kaltaisella yhdistyksellä on yhdistyslain mukaan oltava hallitus ja hallituksella puheenjohtaja. Puheenjohtajalla on yhdistyksen nimenkirjoitusoikeus ja hän edustaa liittoa monenlaisissa tilanteissa ja tilaisuuksissa. Puheenjohtaja muun muassa allekirjoittaa hallituksen kokouspöytäkirjat sekä valmistelee ja taustoittaa yhdessä toiminnanjohtajan kanssa esityksiä hallitukselle. SKTL:ssä puheenjohtaja ja toiminnanjohtaja ovat tiivis työpari.”

– Jenni Kavén, SKTL:n toiminnanjohtaja

Yves Gambier – monipuolinen käännöstieteen tutkija

Vuoden 2023 Tiedon helmi -palkinnon sai Turun yliopiston emeritusprofessori **Yves Gambier** elämäntyöstään käännöstieteen kehittäjänä ja uuden tutkijasukupolven ohjaajana. Gambier on laaja-alainen tutkija, joka ei väsy kurkistamaan yli rajojen.

Mikä merkitys tällaisilla tunnustuksilla mielestäsi on?

Se oli mukava yllätys, sillä yliopistohan ei usein jaa tunnustusta käännöstieteilijöille. Humanistiset ja yhteiskuntatieteet eivät tuo rahaa! Silti niitä tarvitaan etenkin nykyisissä kriiseissä ja ristiriidoissa, kun etsitään uusia arvoja ja merkityksiä.

Tutkimuksen tekeminen on yhteistyötä. Palkinto kuuluu myös kaikille niille jatko-opiskelijoille ja tutkijoille, joiden kanssa olen työskennellyt. Tulin Turkuun 1970-luvulla, ja kieli-instituutti ja kääntäjänkoulutuslaitos olivat inspiroivia paikkoja, sillä Suomessa oltiin aktiivisia tällä uudella alalla.

Kiitos vielä kerran Tiedon helmi -palkinnosta!

Millainen merkitys käännöstieteellisellä tutkimuksella on käännösosalalle?

Pidän käännöstieteellisen tutkimuksen lähtökohdina kääntäjien työtä ja niitä muutoksia, joita työssä tapahtuu teknologian ja markkinoiden

muuttuessa (kuten tuottavuutta ja laatua koskevat muutokset). Esimerkiksi on tutkittu käännösmuistiohjelmien käyttöönottoa ja sen vaikutuksia sekä av-käännösten vastaanottoa.

Olit toimittamassa kokoomateoksia *A World Atlas of Translation* (2019) ja *A History of Modern Translation Knowledge* (2018). Kertoisitko niistä?

Olin havainnut, että kääntämisen käsite muuttui ajassa ja vaihteli Euroopan sisällä. Pohdin, miten kääntäminen käsiteltiin muualla. Eurooppalaisissa tutkimuksissa viitattiin yleensä omiin yhteiskuntiin ja lähinnä kirjallisuuden ja uskonnollisten tekstien kääntämiseen. Minua harmitti sekin, miten tästä eurosentrisyydestä puhuttiin. Kaikki tutkijat toimivat tiettyssä ajassa ja paikassa, joten sikäli voidaan puhua myös sinosentrisyydestä tai amerikkasentrisyydestä. ”Eurosentrismiä” polemisoinet eivät kuitenkaan koskaan tuoneet esiin muilla maantieteellis-kielellisillä alueilla tehtyjä tutkimuksia. Niinpä syntyi ajatus kääntämisen ataksesta, *A World Atlas of Translation*. Hanke kesti kymmenen vuotta, koska käännöstiede on kehittynyt eri tahtiin eri puolilla maailmaa eikä kääntämisen historiaa ole vielä kaikkialla edes kirjoitettu. Myös teknologia muuttaa tilannetta, kun ”teksteistä” tulee yhä multimodaalisempia.

A History of Modern Translation Knowledge -teoksen lähtökohdaksi oli toisenlainen: on tärkeää tuntea alan historialliset taustat ja se, miten kääntämistä on käsitelty. Ne valaisevat myös käännöstieteen nykysuuntauksia ja tieteenalan suhdetta niihin lukuisiin aloihin, joihin

©Maarit Laitinen

Yves Gambier

myös sisältyy viestinnän tarkastelua (kuten mediatutkimus, käytettävyystudkimus, kulttuurientutkimus tai globalisaatiotutkimus).

Olet ollut kehittämässä kääntäjänkoulutusta useissa eri maissa ja perustamassa European Master's in Translation (EMT) -verkostoa. Miksi olet pitänyt tätä tärkeänä?

Olen ollut mukana kouluttamassa kääntäjänkouluttajia monissa eri yliopistoissa. Esimerkiksi vuosina 2006–2010 järjestimme Baltic Sea Region University Network (BS-RUN) -verkoston puitteissa koulutusseminaareja Vilnassa, Tallinnassa, Kaliningradissa, Grodnossa ja Pietarissa. Olen myös ollut mukana monissa jatko-opiskelijoille suunnatussa tutkimusseminaareissa. Tarkoitus ei ole ollut vain saada jatko-opiskelijat tietoisiksi (av-)kääntämisen haasteista ja mahdollisuuksista. Mielestäni tärkeitä tutkijan tehtäviä ovat tiedon ja osaamisen välittäminen, pohdintataitojen kehittäminen, tutkijayhteisön laajentaminen ja erilaisiin opetuskäytäntöihin tutustuminen. Olen oppinut paljon näistä kokemuksista, erityisesti sen, että on kyettävä selittämään, mitä tekee ja miksi.

EMT-koulutusohjelmaverkosto syntyi tarpeeseen kouluttaa kääntäjiä yhteisten tarpeiden ja korkeiden vaatimusten mukaisesti. Kollegat Euroopan eri maissa olivat jo vuosia yrittäneet yhdenmukaistaa koulutusohjelmia, tuloksetta. Samaan aikaan Euroopan unionissa kannettiin huolta kääntäjien ja tulkkien pätevydestä, kun uusia jäsenmaita ja uusia kieliä tuli mukaan EU:n laajentuessa 1995 ja 2004. Komission käännöstöimen pääosasto otti sitten meidät käynnistämään ja toteuttamaan EMT-verkosta. Se oli innostava vaihe, sillä se oli myös keino parantaa oman koulutuksemme tavoitteita ja menetelmiä.

Olet ohjannut usean sukupolven tutkimusta Turun yliopistossa, Euroopassa ja Euroopan ulkopuolella sekä kansainvälisessä ID-TS-tohtorikoulutusverkostossa. Mikä sinua on innostanut tähän?

Väitöskirjojen ohjaaminen on välttämätöntä, jotta tutkijayhteisömme kasvaisi. Se on edelleen pieni, jos sitä vertaa kääntämisen ja tulkkauksen taloudelliseen ja kulttuuriseen rooliin nyky maailmassa.

Teksti: Tiina Holopainen ja Leena Salmi

Kirjoittajat ovat Gambier'n kollegoita Turun yliopistosta.

Palkintoperustelut

Yves Gambier on Suomen kansainvälisesti tunnetuimpia käännöstieteilijöitä. Hänen laaja-alainen tutkimustyönsä on käsitellyt mm. audiovisuaalista kääntämistä, sosioterminologiaa ja erikoisalojen kielenkäyttöä sekä kääntäjänkoulutusta ja kaksikielisyyttä Suomessa. Hän on toimittanut lukuisia kokoomateoksia, joita ovat *Translation Studies Bibliography ja Handbook of Translation Studies* (**Luc van Doorslaerin** kanssa), *A World Atlas of Translation* (**Ubaldo Stecconin** kanssa), *A History of Modern Translation Knowledge* (**Lieven D'Hulstin** kanssa) ja *Border Crossings: Translation Studies and other disciplines* (Luc van Doorslaerin kanssa). Kokoelmat osoittavat poikkeuksellista laaja-alaisuutta ja pyrkimystä luoda yhteyksiä globaalisti niin käännöstieteen sisällä kuin käännöstieteen ja muiden tieteenalojen välillä.

Gambier on koordinoinut useita kansainvälisiä tutkimusprojekteja, mm. audiovisuaalista kääntämistä ja kieltenopetusta yhdistellyt *Subtitles and Language Learning* (2009–2012) sekä *TIME – Translational Research Training* (2011–2014), jotka molemmat saivat EU-rahoitusta. Hän on toiminut aktiivisesti myös monissa käännöstieteen ja koulutuksen verkostoissa, kuten European Society for Translation Studies (EST), European Association for Studies in Screen Translation (ESIST) ja European Master's in Translation (EMT), sekä Languages & The Media -konferenssin taustavaikuttajana. Gambier toimi ESIST:n puheenjohtajana 1998–2004, EMT-verkoston asiantuntijaverkostossa 2007–2010 sekä verkoston johtokunnassa 2010–2014. Lisäksi hän toimi EST:n varapuheenjohtajana 1993–1998 ja puheenjohtajana 1998–2004. Toiminnallaan hän on luonut yhteyksiä käännösalan eri sidosryhmien välille.

Vuonna 2016 Gambier sai ESIST:n myöntämän Jan Ivarsson -palkinnon edelläkävijän työstään audiovisuaalisen kääntämisen tutkimuksessa ja alan kääntäjien koulutuksen edistämisestä eri puolilla maailmaa. Elämäntyönsä Gambier on tehnyt Turun yliopistossa ranskan kääntämisen lehtorina (1973–1994), apulaisprofessorina (1994–1998) ja professorina (1998–2014). Hän on useiden kääntäjien ja käännöstutkijoiden sukupolvien kouluttaja. Emeritusprofessorina hän on edelleen erittäin aktiivinen tutkija, joka julkaisee säännöllisesti ja jota kutsutaan puhujaksi ja kouluttajaksi eri puolille maailmaa.

”Ruotsin osaajia tarvitaan!” – Polttopisteessä pohjoismaisten kielten tulkki ja kääntäjä Tiina Gustafsson

Ihailen kauniin karuja maisemia, kun lentokone kiittää Islannin rannikon yllä ja alkaa lähestyä Keflavikin lentokenttää. Koneen laskeuduttua kytken puhelimeni takaisin verkkoon. Kollegani **Tiina Gustafsson** on lähettänyt viestin, jossa hän ilmoittaa tulostaneensa viimeisimmän aineiston seuraavan päivän pohjoismaiseen ministerikokoukseen. Kokouksessa puhutaan pohjoismaisia kieliä ja paikalle on tilattu grönlannin, islannin ja suomen kielen tulkkaus. Tiina työskentelee vanhempana erityisasiantuntijana Pohjoismaiden ministerineuvoston sihteeristössä, jossa hän tulkkaa ja kääntää skandinaavisten kielten ja suomen välillä. Olen itsekin aikananani työskennellyt samaisessa tulkkaus- ja käännösyksikössä ja olen iloinen siitä, että yksikköön on jälleen saatu rekrytoitua päteviä ja motivoituneita kollegoita.

En kuitenkaan tunne Tiinaa kuin muutaman vuoden takaa, vaikka olen työskennellyt alalla noin kaksikymmentä vuotta. Nyt on aika selvittää tarkemmin Tiinan taustat ja se, miten hän on päätenyt Kööpenhaminaan työskentelemään pohjoismaisen yhteistyön pääkallonpaikalle.

Tiina Gustafsson, miten päädyit opiskelemaan kieliä?

”Olen kotoisin kaksikielisestä perheestä, eli minulla on pienestä pitäen ollut elämässä läsnä kaksi kieltä ja kulttuuria. Koulussa olin hyvä kielissä. Olin jo yläasteella sitä mieltä, että minusta tulee kääntäjä. Opo kuitenkin sanoi, että kannattaa lukea opettajaksi ensin.

Minulla oli yleinen kiinnostus kieliin. Lukion jälkeen päätin, että haluan opiskella kieliä ja ruotsi tuntui perhetaustastani johtuen luontevalta valinnalta. Ajattelin, että Åbo Akademiassa oppii ruotsia parhaiten, joten hain sinne.”

Kun opiskelee kieliä, ensimmäinen ammattivaihtoehto on usein se, että lukee opettajaksi. Kielistä kiinnostuneet nuoret, itseni mukaan lukien, ovat jo vuosikymmenten ajan saaneet kuulla, että opettajaksi opiskelemalla työllistyy parhaiten. Tämän vuoksi moni ei välttämättä uskalla hakeutua opiskelemaan käännöstieteitä. Tiina luki ensin ruotsia

pääaineena, mutta vaihtoi sitten pääaineeksi saksan, sillä saksan kielen laitoksella meno oli käytännönläheisempää. Tiina valmistui filosofian maisteriksi ja ryhtyi opetustöihin.

”Valmistumisen jälkeen työskentelin jonkin aikaa opettajana aikuiskoulutuksessa. Yksityisessä kielikoulussa minulle

Tiina Gustafsson

© Rick Molloy / horden.org

tarjottiin myös käännöstöitä ja sain näin mahdollisuuden tehdä sitä, mitä olin halunnut alun perinkin.”

Kun Turussa alettiin järjestää konferenssitulkki-työhön tähtäävää erikoistumiskoulutusta, Tiina haki ensimmäiselle kurssille, jossa ruotsia tarjottiin B-kielenä.

”Tulkkauksesta en ollut koskaan kuullutkaan. Hain kursseille, koska se oli mahdollista.”

Missä ja miten huomasit, että sinussa on tulkin vikaa?

”En ehkä itse ensin huomannut sitä, vaan sen taisivat huomata opettajat ja ohjaajat. Meillä oli paljon hyviä, kannustavia ohjaajia. He olivat sitä mieltä, että minulla voi olla joku tulkkipalikka jossain tuolla aivojen kätköissä.”

Koulutuksen päätyttyä Tiina alkoi täysipäiväiseksi tulkiksi ja työskenteli freelancer-verokortilla.

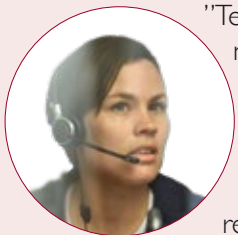
”Tein EU-tulkkauksia ennen kaikkea parlamentissa, jonnekkin verran myös komissiossa, noin kolmen vuoden ajan.

Bryssel ei kuitenkaan ollut minun juttuni, eikä kielivalikoimani ollut EU-tulkille riittävä. Vuoden 2000 tienoilla pääsin muutaman kerran tulkkaamaan myös Pohjoismaiden ministerineuvostossa. Jo silloin koin, että Kööpenhamina puhuttelee minua paljon enemmän kuin Bryssel.”

Pohjolan talossa Kööpenhaminassa sijaitsevat Pohjoismaiden ministerineuvoston, Pohjoismaiden neuvoston ja Pohjoismaiden kulttuurirahaston sihteeristöt. Ministerineuvosto vastaa hallitusten välisestä yhteistyöstä, Pohjoismaiden neuvosto puolestaan on Pohjoismaiden parlamentaarinen yhteistyöelin. Tulkkaus- ja käännösyksikkö koordinoi sekä ministerineuvoston että neuvoston tulkkaus- ja käännöstoimintaa. Yksikössä työskentelee tällä hetkellä viisi kielialan asiantuntijaa, joista kolme on Suomesta ja kaksi Islannista.

Tiinan työkaverit tulkkaus- ja käännösyksikössä:

Annika Stenvall, koordinaattori

© Ricky Molloy/ norden.org

”Tehtäviini kuuluu freelancetulkki-työhön varainmies kokouksiin. Varaan tulkeille hotellit ja joskus myös lennot ja huolehdin, että heillä on kaikki tarvittava kokousaineisto. Välillä tulkkaan itsekin skandinaavisten kielten ja suomen välillä, jos muilta työkiireiltäni ehdin.

Työssäni pidän eniten tulkkauksesta ja isojen kokousten koordinoinnista, niissä on monta liikkuvaa osaa ja paljon järjesteltävää.”

Tulkkaustyöt jäivät vähitellen taustalle perhesyistä, ja vuonna 2004 Tiina hakeutui kääntäjäksi Paraisten kaupungille. Kielenkääntäjänä toimiessaan Tiina opiskeli työn ohessa oppaaksi ja on siitä lähtien tehnyt oppaan töitä satunnaisesti.

Miten oppaan työ eroaa tulkin tai kääntäjän työstä ja täydentävätkö nämä ammatit toisiaan?

”Ammatit täydentävät toisiaan. Kaikissa on hyödyksi utelias asenne ja on hyvä olla lähtökohtaisesti kiinnostunut ihan kaikesta, koska kaikkea voi tulla eteen. Näissä ammateissa ollaan pintatasolla aika hyvin selvillä asioista, vaikka kaikesta ei ole syvällistä osaamista. On myös taito osata yhdistellä asioita, joita on kuullut eri yhteyksissä. Esiintymistaitokin yhdistää oppaan ja tulkin työtä, varsinkin konsekutiivitulkkauksessa, jossa ollaan eri tavalla esillä. Niissä on jotain samaa kuin opetustyössä, jossa yleensä seistään isomman yleisön edessä. Simultaanitulkki taas pystyy tietyssä mielessä piiloutumaan koppiin.”

Oletko joskus harkinnut alanvaihtoa?

”Alanvaihto oli mielessä ennen opintovapaata vuonna 2018. Lähdin opiskelemaan viittomakielen ohjausta, mutta ne opinnot jäivät kesken. Tajusin myöhemmin, että en ollutkaan väsynyt kääntämiseen, olin vain ollut samassa työssä liian pitkään.

Hjörtur Einarsson, kääntäjä

”Käännän islanniksi ja hallinoin Pohjoismaiden ministerineuvostolle ja Pohjoismaiden neuvostolle tehtäviä käännöksiä. Parasta työssäni on kansainvälinen työympäristö ja se, että saan olla mukana edistämässä pohjoismaista yhteistyötä.”

© Ricky Molloy/ norden.org

Sanna Oksanen, kääntäjä

”Työtehtäviini kuuluu käännösprojektien koordinoimista kaikille Pohjoismaiden kielille sekä englanniksi. Lisäksi käännän erityyppisiä tekstejä suomeksi, oikoluen suomenkielisiä käännöksiä ja hoidan hallinnollisia tehtäviä, kuten käsittelen laskuja.

© Lars Dareberg/ norden.org

Työni on itsenäistä ja pääsen käyttämään laajasti niin käännösalan kuin projektinhallinnan osaamistani monipuolisissa ja vaihtelevissa toimeksiantoissa. Saan olla päivittäin tekemisissä ympäri Pohjolaa tulevien kollegoiden ja alihankkijakääntäjien kanssa ja työskennellä monien eri alojen asiantuntijoiden kanssa. Pääsen

Opintovapaalle jäädessäni perustin toiminimen. Halusin kokeilla, kantavatko siivet. Ennen kaikkea mielessä oli opastaminen, mutta myös kääntäminen.”

Tulkkaus tuli takaisin kuvioihin aivan yllättäen, kun eräs kollega otti Tiinaan yhteyttä ja kehotti ilmoittamaan, jos pohjoismaisten kielten tulkkaus kiinnostaisi. Parin kuukauden kuluttua Tiina tarttui tarjoukseen – taustalle jäänyt kiinnostus oli herännyt uudelleen. Tulkkipentillä kollegoiden tuki on tärkeää, sillä moni on yksinyrittäjä ja vailla päivittäistä fyysistä työyhteisöä. Joskus pienikin tsemppaus voi saada aikaan ison muutoksen.

Millaista oli palata tulkkaukseen pariin?

”Se oli vaikeaa pitkän tauon jälkeen. Olin tehnyt tulkkauksia vain erittäin satunnaisesti. Tiesin kuitenkin, mitä olin osannut. Taito ei ollut kadonnut, mutta kyllä sitä sai hakea. Vaikeinta oli fyysinen jaksaminen, olin poikki jo parin minuutin simultaanitulkkauksen jälkeen. Väsymys tuli aivojen ylikuormituksesta.”

Suoritit äskettäin oikeustulkkauksen erikoisammattitutkinnon ja olet nyt rekisteröity oikeustulkki. Mikä sai sinut hakeutumaan koulutukseen?

”Suhtaudun yleensä koulutukseen hirveän positiivisesti, olen ikuinen oppija. Näin, että koulutus järjestetään ja hain.

Halusin herättää tulkkaustaitoa jälleen henkiin ja siinä oli taas uusi ala, johon pääsi tutustumaan hieman paremmin. Koulutuksessa saa myös palautetta omasta tulkkauksesta. Työelämässä palautetta ei saa samalla tavalla, vaikka se tekisi hyvää jokaiselle tulkille.”

Nykyisessä työssäsi teet enimmäkseen konferenssitulkkausta. Onko simultaanitulkkaus suosikkisi vai pidätkö myös konsekutiivitulkkauksesta, joka on yleisempää oikeustulkkauksen puolella?

”Konferenssitulkkauksen erikoistumiskoulutuksen aikana tykkäsin konsekutiivitulkkauksesta. Nyt oikeustulkkauskurssin aikana kuitenkin huomasin kokevani, että simultaanitulkkaus on paljon helpompaa. Tykkään kuitenkin edelleen konsekutiivitulkkauksesta. Nykyisissä työtehtävissä sitä valmiutta ei oikein tule pidettyä yllä.”

Olet työskennellyt pohjoismaisen yhteistyön sihteeristössä vuoden verran. Millaista nykyinen työsi on verrattuna aiempaan freelancer-elämäsi?

”Vakituinen työsuhde tuo ensinnäkin taloudellista turvallisuutta. Toiseksi pohjoismainen pesti edellyttää muuttoa ulkomaille ja esimerkiksi minulle tämä on hieno mahdollisuus. Sihteeristön työntekijänä pääsee lisäksi ihan eri tavalla tutustumaan siihen, mistä tulkkaa, eli mitä pohjoismainen yhteistyö on. Nyt olen itsekin osa sitä kokonaisuutta.”

myös seuraamaan aitiopaikalta, mitä pohjoismainen yhteistyö on ja miten sitä konkreettisesti kehitetään meidän kaikkien pohjoismaalaisten eduksi.”

Tor Jonsson, yksikön vetäjä

© Lars Dareberg/ norden.org

”Toimin tulkkaus- ja käännösyksikön vetäjänä, ja lisäksi tulkkaan ja käännän skandinaavisten kielten ja islannin välillä. Äitini on kotoisin Ruotsista, mutta hän muutti Islantiin 1960-luvun alussa. Vaikka olen syntynyt ja kasvanut Islannissa, opin ruotsia ennen kuin opin puhumaan islantia.

Työtehtäväni ovat vaihtelevia ja mielenkiintoisia. Kokoukset ja käännettävät asiakirjat kattavat laajasti politiikan eri osa-alueita taloudesta urheiluun ja terveyteen. Itseäni kiinnostavat erityisesti oikeustieteeseen liittyvät asiat, sillä se on oma erikoisalani. Suuri osa työstäni on tulkkausten ja käännösten koordinoimista ja ulkoistamista.

Parasta työssäni on ehdottomasti inhimillinen vuorovaikutus ja yhteistyö sekä yksikön sisällä että muiden kanssa. Asia konkretisoituu erityisesti silloin, kun saamme onnistuneesti järjestettyä tulkkausten ja käännösten laajoihin

kokonaisuuksiin, kuten Pohjoismaiden neuvoston istuntojen yhteydessä. Siinä vaaditaan kykyä hoitaa lukuisia asioita samanaikaisesti ja huolehtia siitä, että kaikkiin tulkkaus- ja käännöstarpeisiin vastataan.

Olen työskennellyt viestinnän parissa suuren osan työurastani, sekä toimittajana että PR-työssä, ja mielestäni tulkkaus- ja käännösyksiköllä on tärkeä osuus viestinnän onnistumisessa eri maiden ja kielialueiden edustajien välillä.”

Kiinnostuitko?

Huomattava osa tulkkaus- ja käännösyksikön kautta koordinoitavasta työstä tehdään freelancereiden voimin. Jos olet kielten ammattilainen ja kiinnostunut pohjoismaisista käännös- ja tulkkaustoimeksiannoista, voit lähettää CV:si yksikön vetäjälle Tor Jonssonille osoitteeseen torjon@norden.org.

Virallisen pohjoismaisen yhteistyön sivusto:

www.norden.org/fi

Pohjoismaisen yhteistyön avoimia työpaikkoja:

www.norden.org/fi/career

Pohjoismaisia kieliä voi opiskella Helsingin, Tampereen ja Turun yliopistossa. Lisätietoa:

www.helsinki.fi/fi/koulutusohjelmat/pohjoismaisten-kielten-ja-kirjallisuuksien-maisteriohjelma
www.tuni.fi/fi/tule-opiskelemaan/pohjoismaiset-kielit-kielten-koulutus
www.utu.fi/fi/yliopisto/humanistinen-tiedekunta/pohjoismaiset-kielit

Kyseiset yliopistot tarjoavat myös tulkkaus- ja käännösopintoja:

www.helsinki.fi/fi/koulutusohjelmat/kaantamisen-ja-tulkkauksen-maisteriohjelma
www.tuni.fi/fi/tutustu-meihin/monikielinen-viestinta-ja-kaannostiede
www.utu.fi/fi/opiskelijaksi/monikielisen-kaannosviestinnan-tutkinto-ohjelma-filosofian-maisteri-2-v

Ruotsin kieltä voi opiskella Itä-Suomen yliopistossa (jossa on tarjolla myös tulkkaus- ja käännösopintoja), Oulun yliopistossa ja Åbo Akademiassa (jossa voi opiskella pohjoismaisten kielten sivuaineen):

www.uef.fi/fi/koulutus/ruotsin-kieli
opas.peppi.uef.fi/fi/opintokokonaisuus/K%C3%84%C3%84NN%C3%96SS23-1003/117178?period=2023-2024

www oulu.fi/fi/hae/kandidaatiohjelmat/ruotsin-kieli
www.abo.fi/amnen/svenska
www.abo.fi/amnen/nordiska-gransprak-biamne

Lisätietoa oikeustulkkausopinnoista:

www.takk.fi/fi/koulutus/id/oikeustulkkauksen-erikois-ammattitutkinto
www.helsinki.fi/fi/hakeminen-ja-opetus/avoin-yliopisto/avoimet-opinnot-koulutusohjelmittain/kaantamisen-ja-tulkkauksen-maisteriohjelman-opintoja/oikeustulkkaus-koulutuksen-erikoistumisopinnot
www.diak.fi/osaamisen-paivittajalle/erikoistumiskoulutukset/oikeustulkkauksen-erikoistumiskoulutus

Puhuttujen kielten asioimistulkausta voi opiskella ammattikorkeakoulussa ja aikuiskoulutuskeskuksissa:

www.diak.fi/hakeminen/koulutukset/amk/tulkki-asioimistulkaus
www.takk.fi/fi/koulutukset/ammattialat/asioimis-ja-oikeustulkaus

Käännös- ja tulkkausyksikön työntekijöitä ja freelancetulkkeja koolla Pohjoismaiden neuvoston teemaistunnossa Malmössä maaliskuussa 2022.

© Lars Dareberg / norden.org

Sihteeristössä työskennellään määräaikaisilla sopimuksilla, jotka jatkuvat enimmillään kahdeksan vuotta. Yksi kääntäjistä on kautensa loppuvaiheessa ja pian on jälleen aika rekrytoida uusi kollega. Millaista kollegaa toivoisit tulkkaus- ja käännösyksikköön uudeksi vahvistukseksi?

”Iloista ja joustavaa kielialan ammattilaista, joka pitää tiimityöskentelystä. Yksikkömme on pieni ja on tärkeää, että kaikki tulevat toimeen keskenään.”

Eräs tulkki kollegani opiskeli ensin ihan toisen tutkinnon, koska luuli työllistyvänsä sillä alalla paremmin, vaikka kielet ovat aina olleet hänen intohimonsa. Onko vallalla jonkinlainen yleinen väärinkäsitys vai onko sinun kaltaisillesi osajille kysyntää Suomen (tai Euroopan) tulkkaus- ja käännösmarkkinoilla?

”Olen kuullut monen vanhemman ihmisen sanovan, että tarve on hiipumassa. Joidenkin mielestä koko maailma puhuu pian englantia, eikä sitten enää tarvita muita kieliä. Olen varmaan itsekin syylästynyt tähän ja ajatellut, että olen sitä viimeistä kieliammattilaisten sukupolvea. En kuitenkaan enää oikein usko siihen. Eiväthän ne kielet häviä mihinkään.

Lisäksi odotetaan teknisiä ratkaisuja, jotka ehkä auttaisivat. Niihin liittyy paljon eettisiä ja tietoturva-asioita, joita täytyy miettiä. Osallistuin tänään itse etänä tekoälyluennolle, jossa tulkki toimi tekoäly. Sitä oli tosi raskas kuunnella, vaikka tilaisuus kesti vain puolen tunnin verran. Siitä puuttui inhimillinen tapa puhua. Sekin jo antaa toiveita meille inhimillisille puhujille.

Haluaisin kannustaa jokaista kuuntelemaan sydämen ääntä ja sitä, mitä oikeasti haluaa tehdä. Jos myöhemmin huomaa, että valinta oli väärä, ei ole liian myöhäistä vaihtaa suuntaa. Ja jos siltä tuntuu, että kielet on se juttu, ilman muuta kannattaa kokeilla.”

Tiina on välillä miettinyt myös puheterapeutin ammattia. Hän on kuitenkin tyytyväinen nykyiseen työhönsä, ja asiaan vaikuttanee myös nykyinen kotikaupunki Kööpenhamina, johon hän viehtyi jo pari vuosikymmentä sitten. En voi muuta kuin yhtyä Tiinan tunnelmiin: tulkin ja kääntäjän työ on vaihtelevaa ja palkitsevaa. Koko ajan saa oppia uutta ja joka nurkan takana voi odottaa uusi jännittävä urakäänne!

Teksti: Pia Leppälä

Kirjoittaja on pohjoismaisten kielten konferenssitulkki, rekisteröity oikeustulkki, asiatekstinkääntäjä ja SKTL:n tulkki jaoston toimikunnan jäsen.

SKTL:N UUDET JÄSENET

Varsinaiset jäsenet

Doudko, Maria, II, Tampere
Eksymä, Kreetta, II, Pernu
Halme, Santeri, II, Turku
Hietanen, Heli, IV, Bousval, Belgia
Kostamo, Pia, II, Helsinki
Lehtniemi, Carita, IV, Helsinki
Malytska, Veronica, IV, Espoo
Marttinen, Tittamari, I, Rovaniemi
Suominen, Maria, IV, Helsinki
Thurén, Eeva, II, Turku
Torkkel, Jenni, II, Vantaa
Viita, Vilja, II, Helsinki

Opiskelijajäsenet

Eunmann, Ingeborg, IV, Kemi
Ivanova, Julia, IV, Helsinki
Korjonen, Sanna-Mari, II, Espoo
Linyva, Svitlana, II ja IV, Akaa
Nevalainen, Aleks, II, Joensuu
Särkilahti, Saana, II, Oulu
Toronen, Anna, IV, Helsinki
Verronen, Anna, II, Helsinki

Uusi jaosto

Härmänmaa, Marja, I, Helsinki

Tervetuloa jäseniksi!

Osa uusista jäsenistä ei antanut lupaa nimensä julkaisemiseen lehdessämme.

Väitöskirjapalkinnon saanut Mary Nurminen:

”On entistä tärkeämpää tutkia miten uutta teknologiaa käytetään.”

Mary Nurminen sai keväällä 2023 ensimmäistä kertaa jaetun SKTL:n käänntieteen väitöskirjapalkinnon. 1 000 euron arvoinen palkinto jaetaan jatkossa joka toinen vuosi, ja se myönnetään tutkijalle, jolta on kahden edellisen vuoden aikana ilmestynyt ansiokas käänntieteellinen väitöskirjatutkimus suomalaisessa yliopistossa.

Nurminen tarkasteli vuonna 2021 hyväksytyssä väitöskirjassaan *Investigating the Influence of Context in the Use and Reception of Raw Machine Translation* konekäännösten käyttöympäristöjä ja konteksteja. ”Tutkin, miten muut kuin kääntäjät käyttävät raakakonekäännöksiä jokapäiväisessä elämässä ja miten konteksti vaikuttaa niiden käyttöön ja vastaanottoon”, hän tiivistää. Väitöskirjasta voi lukea lisää Kääntäjä-lehden numerossa 1/2022 julkaistusta jutusta.

Palkinnon saaminen valoi uskoa tutkimusaiheeseen

”On hienoa, jos olen saanut ihmisiä huomaamaan uusia käytänteitä ja miettimään uusia näkökulmia”, Nurminen iloitsee. Hän kertoo, että palkinnon saaminen valoi häneen uskoa siitä, että hänen aiheensa on tärkeä ja kiinnostaa myös muita. Nurminen huomauttaa, että väitöskirjan tekemisessä suurimpia haasteita on juuri uskon ylläpitäminen läpi koko pitkän projektin. Väitöskirja-projekti vaatii lujaa luottoa omiin kykyihin, ja etenkin tutkimusaiheella on suuri merkitys tutkijalle. ”Onhan aihe valittu sydämestä ja sen parissa on tehty työtä monta vuotta.”

Nurminen lisää olevansa erityisen iloinen siitä, että tunnustusta tuli Suomessa. ”Tämä on käänntieteessä kovatasoinen maa”, hän kiittelee.

Nurmisen väitöskirjalle palkinto ei kuitenkaan ollut ensimmäinen, sillä se palkittiin jo kesällä 2022 European Society for Translation Studies (EST) -konferenssissa väitöskirjapalkinnolla. Joka kolmas vuosi jaettava palkinto myönnetään

yhdele tai kahdelle väitöskirjatutkijalle, jotka ovat edistäneet merkittävästi käänntutkimusta. Nurminen kertoo, että hänelle oli kunnia jakaa palkinto Tukholman yliopiston **Raphael Sannholmin** kanssa.

Jatkoa tutkimukselle

Nurminen kertoo myös jatkavansa tutkimusta aiheen parissa. Hän jakaa tällä hetkellä aikansa kahden yliopiston välillä. Sen lisäksi, että Nurminen toimii yliopistopettajana Tampereen yliopistossa, työskentelee hän myös post-doc tutkijana Itä-Suomen yliopistossa, jossa hän on mukana Suomen Akatemian Strategisen tutkimuksen neuvoston tukemassa DECA-projektissa. Nurmisen osaprojektissa tutkitaan, miten kielivähemmistöt Suomessa käyttävät digitaalista mediaa ja konekäännöstä tiedonsaannin ja vuorovaikutuksen välisenä, ja toisaalta miten journalistit hyödyntävät kääntämistä ja konekääntämistä omassa työssään.

Viime keväänä alkoi uusi teknologian aikakausi, kun generatiivinen tekoäly, kuten ChatGPT, nousi ilmiöksi. Nurminen myöntää miettineensä muutaman kerran, aloittiko hän aiheen tutkimisen liian aikaisin. ”Huolestutti, ollaanko pian tilanteessa, jossa ei puhuta enää konekääntämisestä ja tutkimukseni on vanhentunutta.” Sitten hän kuitenkin tajusi, että vaikka teknologia itse muuttuisi, on sillä jatkossa entistä suurempi rooli elämässämme. ”On entistä tärkeämpää tutkia miten ihmiset käyttävät teknologiaa, miten he integroivat sitä jokapäiväiseen elämäänsä, ja minkälaisia merkitystä sillä on heille. Juuri nämä kysymykset kiehtovat minua.”

Teksti: Maarit Laitinen

Kirjoittaja on SKTL:n viestintäasiantuntija ja Käännetään rautalangasta -podcastin tuottaja.

Mary Nurminen oli väitöskirjatutkija **Riku Haapaniemen** kanssa vieraina Käännetään rautalangasta -podcastin 14. jaksossa *Onko konekääntäminen kääntämistä?* Jakso on kuunneltavissa SKTL:n SoundCloud-tilillä (soundcloud.com/sktrlry), Spotifyssa sekä Apple Podcasteissa.

Nurmisen väitöskirja *Investigating the Influence of Context in the Use and Reception of Raw Machine Translation* löytyy osoitteesta: urn.fi/URN:ISBN:978-952-03-2199-4

Osallistava kielenkäyttö on yhteiskunnallisen osallisuuden perusta

Inklusiivinen, sisällyttävä, osallistava, syrjimätön, toiseuttava, yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa tukeva kielenkäyttö puhuttavat. Lähestyttiinpä osallisuuden ja kielen suhdetta millä ilmaisulla hyvänsä, olennaista on, että osallisuuden keskiössä on kieli ja kielenkäyttö: kielen kautta ihminen kiinnittyy yhteisöön ja yhteiskuntaan.

Lähestyn tässä kirjoituksessa kielen läpitunkevaa roolia osallisuudessa hyödyntämällä mallia, joka jakaa osallisuuden ulottuvuudet kolmiksi. Mallin mukaan osallisuuden edellytyksenä on, että ihmisellä on käytössään riittävät aineelliset resurssit (*having*), hän on omaa elämäänsä koskevassa päätöksenteossa toimijana (*acting*) ja hänellä on sosiaalisesti merkityksellisiä ja tärkeitä suhteita (*belonging*, Raivio & Karjalainen 2013). Rajaan laajan ilmiön tarkastelun asioihin, jotka ovat oman toimenkuvani eli virkakielenhuollon ytimessä eli kielen asiallisuuteen, ymmärrettävyyteen ja selkeyteen sekä sukupuolineutraaleihin ammattinimikkeisiin.

Kielen kautta töihin ja palvelujen pariin

Ihmisen aineellisiin resursseihin vaikuttavat erityisesti työllistyminen sekä julkisten palvelujen ja tuen saaminen. Nämä ovat monella tapaa kielestä kiinni. Työllistyminen on kiinni siitä, onko ihmisellä työssä vaadittava kielitaito. Toisaalta myös työnhaku vaatii tiettyjä kielellisiä taitoja esimerkiksi, kun pitää asioida sähköisten rekrytointijärjestelmien kautta.

Myös asiointin prosessit ovat läpikotaisin kielellisiä: Tieto palveluista ja etuuksista on kielellistä, palveluiden hakeminen vaatii usein tekstien hankkimista, tekemistä ja esimerkiksi ohjeiden ymmärtämistä. Jos palvelu tai etuus myönnetään, on ymmärrettävä päätös

ja siitä seuraavat toimenpiteet. Elämän kriisitilanteessa voi olla ylivoimaista ymmärtää vaikkapa tällaista tekstiä: *Leskeneläke lasketaan uudelleen leskeneläkkeen vähentämisen johdosta 1.1.2023 lukien.*

Asiointi ja byrokratiassa luoviminen on hankalaa kenelle hyvänsä, mutta erityisen hankalaa se on sellaisille ihmisille, jotka tarvitsisivat arjesta selviytyäkseen yleiskieltä helpompaa kieltä, selkokieltä. Näitä ihmisiä on arvioitu (Juusola 2019) olevan jopa 750 000, ja selkokieltä tarvitsemme itse kukin elämän vaikeina hetkinä. Vaikeasta (virka)kielestä ja hankalasta byrokratiasta voikin tulla este pääsyssä omiin oikeuksiin ja samalla riski toimeentulolle ja hyvinvoinnille.

Kielikäsitteitä päivitettävä!

Virkakielen vaikeaselkoisuus muodostaa eittämättä ongelman, ja ratkaisu tuntuu olevan ilmiselvä: tuotetaan parempaa kieltä! Yksinkertaiselta vaikuttavalla ratkaisulla on kuitenkin esteitä, joista keskeisimmät ovat liian suppeat kielikäsitteet. Kielen ei ymmärretä olevan keskeinen osa kaikkea toimintaa ja esimerkiksi keskeisin lakien toimeenpanemisen väline. Siksi kieltä ei oteta riittävästi ja systemaattisesti huomioon työn kaikissa vaiheissa.

Virkakielen parantamiseksi olisi otettava kieli ennakoivasti huomioon kaikessa työssä ja esimerkiksi tietojärjestelmien hankinnassa. Tämän lisäksi olisi hyvä sisäistää, että asiointiprosessissa kansalainen ei ole vain lukijan ja ymmärtäjän roolissa. Hänen pitää osata itse toimia erilaisissa viestintäkanavissa. Esimerkiksi Maisa-potilastietojärjestelmän automaattiviestin kirjoittajan olisi ollut hyvä tunnistaa kielen monitulkintaiset ja vaikeasti hahmotettava rakenteet: *Valmistaudu tulevaan käyntiisi Maisassa! Käynnille valmistautuessasi tarkistat yhteystietosi ja vastaat mahdollisiin käyntiin liitettyihin kyselyihin ja esitietolomakkeisiin, eli säästät aikaa vastaanotolta!*

Kielitieteellisen tiedon hyödyntäminen pätevällä tavalla vaatii sitä, että viranomaiset palkkaavat kielen asiantuntijoita. Näillä kielen asiantuntijoilla pitää olla osaamista

myös selkokielestä: selkeää virkakieltä ja selkokieltä on virastoissa kehitettävä rinnakkain. Kielen asiantuntijoina myös kääntäjillä on tärkeä rooli, sillä käännettäessä yleensä huomataan alkuperäistekstin ongelmat. Kaksi- tai monikielisyys onkin kääntäjien työn kautta etu kielen selkeydelle.

Hallinnon toiminta ja rakenteet ymmärrettäviksi

Myös tieto yhteiskunnasta, sen toiminnasta ja päätöksenteosta on pääosin kielellisessä muodossa. Ymmärrettävä tieto ympäröivästä yhteiskunnasta on ihmisen aktiivisen toimijuuden ja itsemääräämisoikeuden toteutumisen edellytys. Jos hallinto rakentuu mutkikkaiden tekstiverkostojen, vieraannuttavan kielen ja hankalien organisaationimien varaan, sen toimintaa voi olla vaikea hahmottaa ja seurata. Osallisuuden esteenä voivat siis olla esimerkiksi viranomaisien ja niiden yksiköiden nimet, jos niistä ei esimerkiksi selviä, onko kyseessä yksityinen vai julkinen toimija tai millainen organisaatio tai sen osa on kyseessä. Kotimaisten kielten keskuksen nimistönhuollossa onkin korostettu, että nimi on ensimmäinen kontakti asiakkaan ja viranomaisen välillä ja siksi arvokas tiedonvälittäjä.

Hallinnon toiminnan ymmärtämistä hankaloittaa myös hallinnon kehittämisen vaikeaselkoinen kieli. Kuinka

moni hahmottaa, mistä on puhe, kun puhutaan abstrakteja moniosaisia yhdyssanoja käyttäen esimerkiksi *ekosysteemien innovaatiojohtamisen viitekehystä, arkkitehtuurikyvykkyyden kypsyystasomalleista tai luottamusinfrastruktuureista ja liikkuvuustoimista?*

Tähän liittyviä ongelmia on pyritty ratkaisemaan esimerkiksi valtiovarainministeriön vetämässä Avoin hallinto -hankkeessa, jossa yhtenä tavoitteena on ollut edistää hallinnon rakenteiden selkeyttä ja ymmärrettävyyttä. Kotimaisten kielten keskus puolestaan tarjoaa runsaasti välineitä paremman virkakielen puolesta, kuten ohjeita, testejä ja sekä ilmaisia että maksullisia kursseja.

Osallisuuden kokemus syntyy kielellä

Raivion ja Karjalaisen (2013) mallinnuksessa osallisuuden kolmas ulottuvuus on kokemus yhteisöön kuulumisesta ja sen jäsenyydestä. Kysymys on siitä, missä määrin ympäröivä yhteiskunta tarjoaa samastumisen mahdollisuuden ja kokemuksen siitä, että maailma ”sisältää myös minut ja minunkaltaiseni ihmiset”.

Samastumisen mahdollisuus ja kokemus on usein kielellinen: Kielessä ihminen ja ihmisryhmä tulee näkyväksi. Kun oma kieli kuuluu ja näkyy, kuuluu joukkoon. Ongelmaksi

Lähteitä ja lisälukemista

- Hyvärinen, Riitta: Sanat ovat valtaa: Kuinka huomioida moninaisuutta sanavalinnoilla? - Vieraskynä sivustolla Raremedia: KENEN TIETOO? Opas moninaisempaan ja inklusiivisempaan journalismiin. raremedia.fi/kenentietoo/
- Makkonen-Craig, Henna 2023: Onko hän POC, tumma, ruskea, värillinen, ei-valkoinen – vai talousalan asiantuntija? – Kielikello 2/2023. www.kielikello.fi/-/onko-h%C3%A4n-poc-tumma-ruskea-v%C3%A4rillinen-ei-valkoinen-vai-talousel%C3%A4n-asiantuntija
- Kotimaisten kielten keskuksen ohjeita viranomaisien nimien suunnitteluun: www.kotus.fi/ohjeet/nimiston-suunnittelun_ohjeita/viranomaisien_nimien_suunnittelun_periaatteet
- Kotimaisten kielten keskuksen virkakielisivut: www.kotus.fi/virkakieli
- Osallistava viestintä. Euroopan unionin neuvoston pääsihteeristö 2018. www.consilium.europa.eu/media/35449/fi_brochure-inclusive-communication-in-the-gsc.pdf
- Paananen, Lindeman, Lihdholm & Luodonpää 2023: Kieli, hyvinvointi ja haavoittuvuus. Kohti kielellistä osallisuutta. Gaudeamus, Helsinki.
- Raevaara, Liisa 2019: Kuka mahtuu kielellä rakennettuun maailmaan? Hyvää virkakieltä -palsta, Virallinen lehti. www.kotus.fi/nyt/kolumnit_artikkelit_ja_esitelmät/hyvaa_virkakielta/hyvaa_virkakielta_2019/kuka_mahtuu_teksteilla_rakennettuun_maailmaan.29863.news?29309_o=3
- Raivio, Helka & Karjalainen, Jarno 2013: Osallisuus ei ole keino tai väline, palvelut ovat! Teoksessa Osallisuus – oikeutta vai pakkoa? Toimittanut Taina Era. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisu 156. www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/64153/JAMKJULKAISUJA1562013_web.pdf
- Tiirilä, Ulla 2020: Asiallinen, selkeä ja ymmärrettävä kieli palvelee myös tasa-arvoa. Kielikello 3/2020. www.kielikello.fi/-/asiallinen-selkea-ja-ymmarrettava-kieli-palvelee-myo-s-tasa-arvoa
- Vainikainen, Elina 2022: Syrjimätön kieli. Opas inklusiiviseen kielenkäyttöön ja viestintään. KSL-opintokeskus. www.ksl.fi/app/uploads/2022/03/KSL_Syrjimaton_kieli_saavutettava.pdf

voi muodostua se, että oma viiteryhmä ei näy esimerkiksi lainsäädännössä tai vaikkapa asioinnin teksteissä ja lomakkeissa tai on esimerkiksi julkisessa puheessa yllidustettuna. Hankala on myös tilanne, jossa oma viiteryhmä ei ole tekstin oletettu kohderyhmä. Kielellinen ulossulkeminen muodostaa riskin jäädä ulkopuoliseksi tavalla, josta luottamus julkiseen valtaan ja ”viralliseen” yhteiskuntaan murentuvat.

Sukupuolineutraali kieli ei sulje ketään ulkopuolelle

Ihmisiin ja ihmisryhmiin viittaaminen on kielenkäytön herkimpiä alueita. Näillä nimityksillä käytetään valtaa, otetaan mukaan tai jätetään ulkopuolelle, loukataan tai osoitetaan arvostusta. Julkisessa kielenkäytössä yksi keskeinen kehittämisen alue ovat (ammatti)nimikkeet, joiden täytyy sopia kaikille ihmisille ja osaltaan täyttää hallintolain 9. pykälän vaatimukset hyvästä kielenkäytöstä. Sukupuolineutraalit nimikkeet ovatkin asiallisempia, selkeämpiä ja ymmärrettävämpiä kuin niiden sukupuolittuneet vastineet. Asiallisuuden vaatimusta selitetään hallintolain esitöissä (HE 72/2002) niin, että hallinnon asiakkaaseen ei tule kohdistaa ”loukkaavia tai väheksyviä sanontoja”. Tämä vaatimus

täyttyy sukupuolineutraaleja nimikkeitä käyttämällä, sillä ei ole asiallista, että muut kuin miehet tulevat kutsutuksi *miehiksi* tai muut kuin naiset vaikkapa *emänniksi*.

Myös selkeys ja ymmärrettävyys eli kielen hahmotettavuus, viestivyyt ja läpinäkyvyyskin toteutuvat paremmin sukupuolineutraaleilla nimikkeillä kuin perinteisillä. *Mies*-loppuhan ei ole informatiivinen verrattuna esimerkiksi *valtuutettuun* tai *johtajaan* (*vanbusasiamies* > *vanbusasiavaltuutettu*; *puhemies* > *puheenjohtaja*). Sen pohjalta voi tulla myös hurjia yhdyssanoja, kuten *varusmiesesimies*.

Kielen ja osallisuuden suhteen voisi kiteyttää niin, että kun kieli on asiallista, se ei väheksy, loukkaa tai sulje ketään ulkopuolelle, ja kun kieli on selkeää ja ymmärrettävää, sillä esitetyt asiat avautuvat isolle joukolle ihmisiä.

Teksti: Ulla Tiilikä

Kirjoittaja toimii Kotimaisten kielten keskuksessa virkakielen tutkijana ja kehittäjänä. Hän on selkokielen neuvottelukunnan puheenjohtaja. Kirjoitus perustuu Suomalais-ruotsalaisessa kääntäjäseminaarissa 7.10.2022 pidettyyn esitelmään.

Suomalais-ruotsalainen kääntäjäseminaari 2023 5.-6.10.2023, Verkatehdas, Hämeenlinna

Kaksipäiväisessä ohjelmassa tarjolla uusinta tietoa mm. lakiteksteistä, Nato-termeistä, monikielisestä someviestinnästä ja meänkielen elvyttämisestä.

Unohtuiko ilmoittautuminen? Kysy meiltä peruutuspaikkoja!

Svensk-finskt översättarseminarium 2023 5-6 oktober 2023, Verkatehdas, Tavastehus

Under de två seminariedagarna presenteras nytt inom bl.a. lagtexter, Natoterminologi, flerspråkig kommunikation i sociala medier och meänkielisk ställning.

Har du glömt att anmäla dig?

Fråga oss om det fortfarande finns restplatser kvar!

www.sktl.fi/kaantajaseminaari

Kopiosto-valtakirja on päivitetty – päivitys mahdollistaa uusia tekijänoikeuslupia

Muuttuneen tekijänoikeuslain myötä Kopiosto kehittää uusia lupia, jotka voivat tuoda tekstin ja kuvan tekijöille uusia korvaustuottoja. Jotta uusien lupien myöntäminen on mahdollista, keräämme tekijöiltä päivitettyä Kopiosto-valtakirjat. Päivittämällä Kopiosto-valtakirjansa tekijä (esimerkiksi kääntäjä) varmistaa, että hänen teostensa käyttöön liittyvät valtuudet ja edut ovat ajan tasalla.

Kopiosto-valtakirjaan tehty päivitys perustuu 3.4.2023 voimaan tulleisiin tekijänoikeuslain muutoksiin, jotka tuovat mukanaan uudenlaisia mahdollisuuksia teosten käyttöluopien kehittämiseen ja myyntiin. Entistä monipuolisemmat luvat voivat tarkoittaa tekijöille uusia korvaustuottoja.

Lakimuutosten myötä Kopiosto-valtakirjaan lisättiin kaksi kokonaan uutta oikeusluokkaa ja yhtä oikeusluokkaa laajennettiin. Oikeusluokat kuvaavat sitä, minkälaiseen teosten käyttöön Kopiosto myöntää lupia. Uudet oikeusluokat koskevat lehtijulkaisuun sisältyvän teoksen käyttöä (GR8) ja teosten jakamista verkkosisällönjakopalveluissa (GR9), kuten YouTubessa tai Instagramissa. Laajennettu oikeusluokka puolestaan liittyy kirjastojen, arkistojen ja museoiden kokoelmiin sisältyvän teoksen käyttöön (GR5).

Päivitetty Kopiosto-valtakirja hyväksytään Kopioston valtuutuspalvelussa

Valtakirjaan tehdyn päivityksen hyväksyminen on helppoa ja nopeaa Kopioston valtuutuspalvelussa. Palvelu toimii Chrome-, Edge- ja Safari-selaimilla. Kopioston valtuutuspalvelussa tekijä voi antaa uuden valtuutuksen ja tarkistaa aiemmin antamiensa valtuutusten tilanteen. Kääntäjien on hyväksyttävä aiemmin antamaansa valtakirjaan tehty päivitys, jotta uusi valtuutus astuu voimaan. Päivitys ei koske Av-tekijänoikeussopimuksen tai Av-valtakirjan antaneita av-kääntäjiä.

Hyväksy valtakirjasi päivitys seuraavasti:

1. Kirjaudu valtuutuspalveluun osoitteessa kopiostoextra.fi/valtuudet.
2. Klikkaa Suomen kääntäjien ja tulkkien liitto ry:lle antamasi Kopiosto-valtakirjan kohdalla Tarkastele. Päivitetävän valtakirjan kohdalla on huutomerkki.
3. Klikkaa valtakirjasivun alalaidassa olevaa Päivitä valtuutus -kuvaketta.
4. Hyväksy päivitys ja paina Tallenna.

Jos et löydä aiemmin antamaasi valtuutusta palvelusta tai sinulla ei esimerkiksi ole verkkopankkitunnuksia, olethan

yhteydessä Kopioston toimistoon osoitteessa valtuudet@kopiosto.fi.

Miksi Kopiosto-valtakirjan antaminen kannattaa?

Jos et ole vielä antanut SKTL:lle Kopiosto-valtakirjaa, kannattaa se tehdä nyt.

Valtakirjalla tekijät antavat Kopiostolle oikeuden myöntää puolestaan lupia teostensa kopiointiin ja kerätä näistä luvista tekijänoikeuskorvauksia. Kopioston toiminta perustuu näihin valtuutuksiin. Mitä useampi tekijä antaa valtakirjan, sitä paremmin Kopiosto pystyy toimimaan heidän etujensa puolesta.

Kopiosto maksaa luvista keräämänsä korvaukset teosten tekijöille jäsenjärjestöjensä, kuten SKTL:n, kautta. SKTL jakaa nämä korvaukset oman alansa tekijöiden hyödyksi esimerkiksi apurahoina ja palkintoina tai käyttää niitä käytösääntöjen sallimiin muihin, alaa edistäviin tarkoituksiin.

Kysyttävää? Ota yhteyttä: valtuudet@kopiosto.fi

Lisätietoa Kopiosto-valtakirjan päivityksestä ja vastauksia yleisimpiin päivitystä koskeviin kysymyksiin löydät verkkosivuiltamme julkaistusta uutisesta osoitteessa www.sktl.fi/kopiosto-valtakirjan-paivitys.

Souleymane Bachir Diagne: kääntämisen humanisti

On kohtaamisia, jotka tuntuvat erityisen merkityksellisiltä. Jotkut sen takia, että ne liittyvät johonkin elämän käännekohtaan, toiset taas kohtaamisen herättämän tunteen takia. Ensimmäisten merkitys selviää usein vasta myöhemmin, kun voi katsoa taaksepäin ja todeta, että kohtaaminen vaikutti jollain tavalla omaan elämäänsä. Jälkimmäisten kohtaamisten merkitys sen sijaan on heti ilmeinen ja liittyy vahvasti kohdatun henkilön olemukseen ja persoonallisuuteen. Näistä kohtaamisista saa voimaa ja inspiraatiota. Viime keväänä järjestetty kääntämisen ja tulkkauksen KäTu-symposiumi tarjosi minulle tällaisia kohtaamisia. Vaikuttavin näistä oli filosofi ja professori **Souleymane Bachir Diagnen** kanssa, joka oli yksi symposiumin kolmesta pääpuhujasta.

Ensimmäinen sana, joka Diagnesta tulee mieleen, on viisauten. Hänen viisautensa kumpuaa lukeneisuudesta ja uteliaisuudesta maailmaa kohtaan. Hänessä tämä yhdistyy harvinaiseen nöyryyteen ja lempeyteen.

Diagne on asunut kolmella mantereella. Hän kasvoi Senegalissa, opiskeli Pariisissa Ranskan eliittikorkeakoulussa École Normale Supérieuressä ja väitteli myöhemmin tohtoriksi Sorbonnen yliopistosta. Hän on opettanut filosofiaa Cheikh Anta Diopin yliopistossa Dakarissa ja toiminut Senegalin tasavallan entisen presidentin **Abdou Dioufin** koulutus- ja kulttuurineuvojana. Vuonna 2002 hän siirtyi opettamaan Yhdysvaltoihin Northwesternin yliopistoon filosofian ja uskonnon laitoksiin. Vuodesta 2008 hän on työskennellyt New Yorkissa, jossa hän toimii Columbian yliopistossa filosofian ja ranskan professorina sekä johtaa Afrikan tutkimuskeskusta. Ranskalainen viikkolehti *Nouvel Observateur* on nimennyt hänet aikakautemme viidenkymmen tärkeimmän ajattelijan joukkoon.

Professori Souleymane Bachir Diagne

© Mariama Balde

Diagnen työssä keskeinen ajatus on yhteinen humanismi. Tästä hän puhui myös KäTussa, jossa hän piti esitelmän otsikolla ”Humanismi kääntämisessä”.

Kääntäminen vieraanvaraisuutena

Kääntäminen ja erityisesti kääntämisen filosofia on pitkään ollut Diagnen työn punainen lanka, vaikka hänen ensimmäinen aiheita käsitellyt kirjansa, *De langue à langue – L’hospitalité de la traduction*, ilmestyi ranskaksi vasta vuonna 2022. Kirjaa ei ole suomennettu. Muistelmissaan (*Le fagot de ma mémoire*, 2021) Diagne kertoo siitä, miten paljon hänen juurensa ovat vaikuttaneet häneen ja siihen, miten hänestä lopulta tuli kääntämisen filosofi.

Diagne syntyi vuonna 1955 monikieliseen ja -kulttuuriin Saint-Louisin kaupunkiin Senegalissa, jossa silloin asui sovussa eri kieliä puhuvia ja eri uskontoihin kuuluvia ihmisiä. Hän vietti varhaislapsuutensa Ziguinchorin kaupungissa, jossa puhuttiin monia kieliä. Siellä hän oppi wolofin lisäksi ranskaa, diolaa sekä portugaliin pohjaavaa kreolia. Hän on siis pienestä pitäen tottunut navigoimaan eri kielten välillä.

Eri kielten osaamisen tärkeys

Diagnen mukaan useamman kielen puhuminen mahdollistaa kyvyn ottaa etäisyyttä itseensä, omiin viitekehyksiinsä ja maailmankuvaansa, jotta voi kohdata muita ihmisiä ja olla kiinnostunut heistä. Diagne käyttää tästä termiä desentraatio (*decentering*). Kun osaa muita kieliä, voi tarkastella omaa kieltään ulkopuolisin silmin. Juuri tämä tietoisuus siitä, että maailmaa voi kuvata eri tavoilla mahdollistaa desentraation. Diagne pitää kykyä ajatella yhdestä kielestä toiseen kieleen yhtenä kielitaidon tärkeimpänä ominaisuutena.

Kääntämisen mahdollistama kokemus ja sen humanismi

Diagne muistutti luennollaan, että kielet eivät ole poliittisesta ja sosiologisesta näkökulmasta katsoen tasa-arvoisia keskenään, vaan että kieliä on käytetty imperialismin työkaluna ja että valtasuhteita kielten välillä on edelleen olemassa. Tästä kaikesta huolimatta hän näkee kääntämisen silti

vieraanvaraisuutena. Vieraanvaraisuus syntyy siitä, että kääntäminen on aina toiselle tarkoitettua ja mahdollistaa kohtaamisen ihmisten välillä. Diagnella on optimistinen käsitys kääntämisestä toimintana, joka antaa tilaa moninaisuudelle mahdollistamalla eri kielten rinnakkaiselon.

Diagnen mukaan kääntämisen humanismi ilmenee siten, että jokainen inhimillinen kokemus, jota tietty kieli kuljettaa, voi tulla osaksi yhteistä laajempaa inhimillistä kokemusta, joka on periaatteessa aina saavutettavissa myös käännoksenä toiselle kielelle. Tästä kuvaava esimerkki oli tammikuussa 2021 **Joe Bidenin** virkaanastujaisissa esiintyneen **Amanda Gormanin** runojen kääntämisestä Hollannissa noussut kohu. Alun perin kääntäjäksi valittu **Marieke Lucas Rijneveld** vetäytyi tehtävästä, kun hänen valintaansa siihen tehtävään oli kritisoitu julkisesti vetoamalla siihen, että vain saman identiteetin omaava kääntäjä voisi kääntää nuoren afroamerikkalaisen kirjoittaman runokokoelman. Diagnen mukaan tämä kritiikki sotii kääntämisen perusolemuksesta ja yhteisen inhimillisen kokemuksen olemassaoloa vastaan. Kääntäminen ei ole samaistumista, hän muistutti, vaan silta kuilun yli. Kääntämisessä on kyse sillan rakentamisesta kahden maailman välille.

Juuri tämä kuva kääntämisestä yhdistävänä tekijänä, joka mahdollistaa toisen kielen ja laajemmin kulttuurin ymmärtämisen kasvattaen näin suvaitsevuuutta, jäi kirkkaimmin mieleeni Diagnen kohtaamisesta. Hänen puheenvuoronsa oli erityisen tärkeä kuulla aikana, jolloin vastakkainasettelu on lisääntynyt ja kielten osaaminen kapenee. Juuri näinä aikoina, jolloin epätasa-arvo ja rasistinen maailmankuva tuntuvat valtaavan alaa, on tärkeää pysähtyä kuuntelemaan Diagnen kaltaisia viisaita humanisteja. Juuri tämä teki hänen kohtaamisestaan minulle erityisen merkityksellisen.

Teksti: Léa Huotari

Kirjoittaja on yliopisto-opettaja Turun yliopistossa ja toimi vuoden 2023 KäTu-järjestelytoimikunnan puheenjohtajana. Syksyn 2023 hän toimii Fulbright-stipendiaattina UC Berkeleyyn yliopistossa Kaliforniassa.

Järjestyksessään 20. Kääntämisen ja tulkkauksen tutkimuksen KäTu-symposiumi järjestettiin Turun yliopistolla 13.–15.4.2023. Symposiumin teemana oli kestävä kehitys. Lue lisää: www.katu-symposiumi.com

SATOJA KERTOJIA. TUHANSIA TARINOITA.

**turun
kirja-
messut**

29.9.–1.10.2023

The poster features a white line-art illustration of a person sitting and reading a book, with their right arm raised. The background is dark with a faint image of a book. The text is in white and red.

Koodilla **SKTL23** voit ostaa Turun Messukeskuksen verkkokaupasta Turun Kirjamessuille aikuisten lipun etuhintaan **10 €/kpl.**

Samalla lipulla **Turun Ruoka- ja Viinimessuille!**

pe 29.9. klo 10-18, la 30.9. klo 10-17 ja su 1.10. klo 10-16. Viinialue avoinna lauantaina klo 20 asti.
Liput edullisemmin verkosta: turunmessukeskus.fi

Kopiosto-apurahat haettavissa 4.–19.9.2023

Suomen kääntäjien ja tulkkien liiton hallitus julistaa haettavaksi kopiointista maksettujen tekijänoikeuskorvausten perusteella Kopiosto-apurahat käännös- ja tulkkausalan ammattilaisille.

Apurahoja voi hakea muun muassa opintomatkaan, ammattikirjallisuuteen, IT-hankintoihin, ammattitaitoa edistäviin tarkoituksiin, konferenssiin, seminaariin tai koulutukseen. Katso tarkemmat hakukohteet ja hakuehdot hakuilmoituksesta verkkosivuiltamme.

Jaossa on

- henkilökohtaisia **kohdeapurahoja**
- henkilökohtaisia **konferenssi- ja koulutusapurahoja**
- **projektiapurahoja**.

Kohdeapurahaa voivat hakea kaikki, jotka ovat kääntäneet tekijänoikeuslaissa tarkoitettua suojattua aineistoa eli

- kirjallisuutta (kauno-, tieto- tai oppikirjallisuutta)
- artikkeleita sanoma- tai aikakauslehdille tai
- muuta painettuna tai sähköisesti julkaistua asiatekstiä.

Vuodessa voi saada yhteensä enintään 2000 euroa kohdeapurahaa. Kohdeapurahaa eivät voi saada sellaiset hakijat, jotka eivät tuota edellä tarkennettua kopioitavaa materiaalia.

Konferenssi- ja koulutusapurahaa voivat hakea kaikki käännös- ja tulkkausalan ammattilaiset. Hakija, joka ei ole oikeutettu kohdeapurahaan, saattaa kuitenkin täyttää konferenssi- ja koulutusapurahan hakuehdot. Vuodessa voi saada yhteensä enintään 2 000 euroa konferenssi- ja koulutusapurahaa.

Hakijat, jotka tuottavat kopioitavaa materiaalia, voivat saada vuodessa sekä konferenssi- ja koulutusapurahaa että kohdeapurahaa.

Projektiapurahaa voivat hakea yksityishenkilöiden lisäksi myös organisaatiot tai työryhmät.

Erilaisia apurahoja haetaan omilla erillisillä lomakkeilla apurahajärjestelmässä. Samalla lomakkeella ei voi hakea eri apurahatyyppisiä.

Apurahapäätökset tekee liiton hallitus Kopiosto-työryhmän ehdotuksen perusteella. Apurahan myöntäminen on harkinnanvaraista.

Hakuilmoitus SKTL:n verkkosivuilla osoitteessa: **www.sktl.fi/kopiosto-hakuilmoitus**. Hakuohjeet osoitteessa: **www.sktl.fi/kopiosto-hakuohjeet**. Hakemukseen on liitettävä CV.

Hakemus toimitetaan hakuaikana **4.–19.9.2023** sähköisen apurahajärjestelmän kautta osoitteessa: **sktl.apurahat.net**. Apurahan käytöstä on annettava selvitys kuitteineen vuoden kuluessa apurahan myöntämisestä.

Olethan antanut SKTL:lle jo Kopiosto-valtakirjan? Valtakirjasta löydät lisätietoa täältä:

www.sktl.fi/kopiosto-valtakirja

Kuka ja mikä olet?

Olen **Anitta Malmberg**, päätoiminen tulkki vuodesta 2000. Käännöksiä olen tehnyt vasta muutaman vuoden, pääasiassa Ylen ohjelmiin. Asioimistulkkauksien lisäksi teen paljon tv-tulkkauksia ja olen rekisteröity oikeustulkki. Työnantajani on Viittomakielialan Osuuskunta Via.

2. Missä asut?

Helsingin Munkkiniemessä.

3. Mitkä ovat työkielisi?

Suomi ja suomalainen viittomakieli.

4. Kuunteletko musiikkia, kun teet töitä? Jos kuuntelet, millaista?

En oikeastaan tiedä, miksi en koskaan kuuntele musiikkia käännöksiä tehdessäni. Kysymyksen innoittamana aion kokeilla.

5. Mikä on inhokkitermisi?

Yllättävää kyllä, inhokkitermini on intohimoni kohde ”suomalainen viittomakieli”. Suomalainen viittomakieli on valovoimaisin viittomakieli, jota olen nähnyt, mutta käännösteksteissä termi on hankala. Esimerkiksi ”suomalaisen viittomakielen tulkki” vie valtavasti tilaa tekstityksistä, eikä nimike usein mahdu vaikkapa tv:n teguihin eli nimiplansseihin.

Monet oikovat mutkat suoriksi ja puhuvat vain viittomakielestä, mutta kun tietää, että maailmassa on satoja viittomakielisiä, on pelkästä viittomakielestä puhuminen yhtä mielekästä kuin kertoa, että ”hallituksen tiedotustilaisuus tulkataan Radio Suomessa puhutulle kielelle”.

6. Millaisissa vaatteissa käännät mieluiten?

Yllätyn, jos joku kääntäjistä vastaa muuta kuin ”pehmoisissa ja rennoissa vaatteissa, villasukat jalassa”.

7. Minkä muruja löytyy eniten näppiksesi raoista?

Suolakiteitä.

8. Mistä käännöksestäsi olet kaikkein ylpein?

Ilahdun aina, jos ihminen, jonka sanoman olen kääntänyt, ottaa yhteyttä ja kehuu käännöstä onnistuneeksi. Erityisen tyytyväiseksi minut saa, jos joku mainitsee, että käyttämäni kieli on tyylillisesti osuvaa.

9. Menetätkö joskus yönesi käännöstyön takia? Tai tulevatko käännökset uniisi?

Otan työt töinä ja unet unina. Jotakin kinkkisempää kohtaa käännöksestä saatan pohdiskella kotitöitä tehdessä tai unta odotellessa, mutta toistaiseksi en ole ottanut käännöksistä stressiä, vaan pyöritellyt herkullisimpia kohtia mielessäni ihan vapaaehtoisesti.

10. Minkä äidinkielenopettajasi / pääkielisi opettajan opetuksen muistat? Mikä on syöpynyt tulikirjaimin sieluusi?

Olen oppinut matkan varrella asiakkailta, kollegoiltani ja muilta opettajilta valtavasti, mutta sieluni on selvästi säästynyt palovammoilta. En saanut palautettua yhtään oppia mieleeni. Niinpä kysyin asiaa kollegoiltani. Eräs heistä kertoi kuulleensa, että ”vieraaseen kieleen ei voi koskaan kehittyä kielikorvaa”. En tiedä onko näin, mutta tämä pitää ainakin kääntäjän sopivan nöyränä.

11. Miksi valitsit itsestäsi juuri tämän valokuvan nähtäväksemme?

Vapaalla hoidan aivojani, tärkeintä työkaluani, urheilemalla ja luomalla asioita käsilläni. Tässä kuvassa olen lempipai-kassani Karkkilammen mökillä, jossa tykkään nikkaroida, askarrella ja maalata.

HELSINGIN KIRJAMESSUT 26.-29.10.

TAPAA KIINNOSTAVIMMAT
KIRJAILIJAT, SEURAA AJANKOHTAISIA
KESKUSTELUJA, HANKI KIRJAT
MESSUHINTAAN JA ANNA
AINUTLAATUISEN TUNNELMAN VIEDÄ.
MUKANA YLI 1000 ESIINTYJÄÄ.

LIPUT EDULLISEMMIN ENNAKKOON!

Saat liput edullisimmin, kun ostat ne hyvissä ajoin
ennakkoon verkkokaupasta shop.messukeskus.com.

AVOINNA: to-la klo 10-20, su klo 10-18.

SAMALLA LIPULLA: Viini ja Ruoka -messut (K18)
ja Lautasella erityisruokavaliomessut.

HELSINGINKIRJAMESSUT.FI
@HELSINGINKIRJAMESSUT
#KIRJAMESSUT

/MESSUKESKUS